

Hollands Glorie

*Nederlandse etnische identiteit binnen de Nederlandse gemeenschap
in Tres Arroyos*

Jacqueline Kolen

Hollands Glorie

*Nederlandse etnische identiteit binnen de Nederlandse gemeenschap
in Tres Arroyos¹*

Jacqueline Kolen
3012204
J.Kolen@students.uu.nl
Begeleider: Rutger- Jan Scholtens
Juni 2009

---

¹ Illustratie omslag: Typische Nederlandse Delfts Blauwe beeldjes in het huis van Mikie Attema. Dit soort typisch Nederlandse versieringen zijn niet vreemd in Nederlands Argentijnse huizen. Bron: eigen werk.

Inhoudsopgave

Kaart 1: Plattegrond Tres Arroyos	blz. 5
Kaart 2: Ligging Tres Arroyos in Argentinië	blz. 5
Voorwoord	blz. 6
Inleiding	blz. 7
Operationalisering	blz. 8
Methoden	blz. 8
Belang van het onderzoek	blz. 9
Opbouw van de scriptie	blz. 10
1. Migratie: de context	blz. 11
1.1 De Hollanders komen	blz. 11
1.2 De tweede migratiestroom	blz. 13
1.3 Een nieuw soort Nederlander	blz. 14
1.4 Tres Arroyos tegenwoordig	blz. 15
2. Theorie	blz. 18
2.1 Etniciteit	blz. 18
2.2 Identiteit	blz. 20
2.3 Etnische identiteit	blz. 23
2.4 Etnische anomaliteiten	blz. 26
2.5 Afsluitend	blz. 27
3. Nederlandse Gemeenschap?	blz. 28
3.1 Essentialistische visie	blz. 28
3.2 ‘Nederlands praten’	blz. 29
3.3 Binnen de groep blijven	blz. 31
3.4 Mentaliteit en discriminatie	blz. 33
3.5 Afsluitend	blz. 35
4. Typisch Hollands	blz. 37
4.1 Een Nederlands huis	blz. 37

4.2 Oude Tradities	blz. 38
4.3 Niet Nederlands, Niet Argentijns	blz. 40
4.4 Een kwestie van geloof	blz. 42
4.5 De jeugd van tegenwoordig: etnische anomaliteiten	blz. 44
4.5 Afsluitend	blz. 45
5. De gereformeerde kerk: religie als identiteit	blz. 47
5.1 'Nederlanders zijn gereformeerd'	blz. 47
5.2 Sociale controle	blz. 49
5.3 De kerk als bindmiddel	blz. 50
5.4 'Cristo Vive': de toekomst van de gereformeerde kerk?	blz. 52
5.5 Afsluitend	blz. 53
Conclusie	blz. 55
Literatuurlijst	blz. 60
Bijlagen	blz. 62
Bijlage 1 Reflectieverslag:	blz. 62
Bijlage 2: Samenvatting in het Spaans (Resumen en Español)	blz. 65
Bijlage 3 Foto's	blz. 67

Kaart 1: Plattegrond van Tres Arroyos

bron: tresarroyosturismo.com

Kaart 2: Ligging van Tres Arroyos in Argentinië

Voorwoord:

Bij het tot stand komen van deze scriptie heb ik hulp gehad van een groot aantal mensen die ik hierbij persoonlijk wil bedanken. Allereerst wil ik mijn informanten bedanken die mij warm hebben ontvangen en mij veel hebben toevertrouwd over de Nederlandse gemeenschap. Ik wil met name Rinee Scigalszky, Ida van Mastrigt, Dora Beati Zijlstra, Toon en Marcela Kolen en Theo en Mikie Attema hartelijk dank wensen: de, soms zeer lange, gesprekken met jullie waren vreselijk bruikbaar.

Ten tweede wil ik mijn familie en vrienden bedanken: zonder hen had ik geen had ik geen ‘thuis’ gevonden in Tres Arroyos.

Vervolgens zeg ik ‘bedankt’ aan Hans de Beukelaer die zijn vrije tijd opofferde zodat ik mijn scriptie taalfoutloos af zou kunnen leveren.

Dan Sabien Huijboom: jouw doctoraalscriptie is van groot belang geweest bij mijn hele onderzoeksproces.

En, ten slotte mijn grote dank aan mijn begeleider Rutger- Jan Scholtens zonder wiens kritische blik deze scriptie niet zou zijn wat het is geworden.

Inleiding

“Het was, om te zeggen, geen deftige meute die zich had verzameld op acht mei 1889 aan de haven van Amsterdam. Mannen, vrouwen en kinderen van verschillende leeftijdsgroepen, de meeste blond met blauwe ogen en een donkere enkeling, bewogen heen en weer om de kou te bestrijden. Anderen rustten al zittend op koffers en tassen uit, terwijl ze wachtten op het moment dat hen toestemming werd gegeven om aan boord te gaan van het oude Nederlandse stoomschip ‘De Leerdam’. Dit schip was bestemd om, naast zijn normale vracht, honderden emigranten uit Nederland en andere Europese landen te transporteren. (...)

Men had een volle maag en mooie kleren om zich mee te kleden, voor velen was dit slechts te compensatie voor het verlies van het vaderland en hun familie. De tijd om aan boord te gaan was gekomen; wanneer het sein gegeven werd, ontsnapte een zucht van verlichting uit vele borsten, maar het was gemengd met een gevoel van grote pijn. Zullen we het vaderland ooit weer terug zien? “²

Dit is het begin van de reis waarmee het allemaal begon. Met deze zinnen begint Durk ‘Diego’ Zijlstra zijn boek: *‘Cual Ovejas sin Pastor’*, vrij vertaald : ‘Als schapen zonder herder’. Daarin beschrijft hij zijn leven als één van de eerste Nederlandse immigranten in Argentinië. Hij vertelt hoe hij en vele andere Nederlandse immigranten moesten vechten om een bestaan op te bouwen in Tres Arroyos en omstreken en hoe zich langzamerhand een Nederlandse gemeenschap in Tres Arroyos vormde. Deze Nederlandse gemeenschap heeft tot op de dag van vandaag stand gehouden, mede door de goede basis die de eerste stroom migranten heeft gelegd. De gemeenschap heeft de naam erg gesloten te zijn en hoewel dit ook altijd zo was, is er de laatste jaren steeds meer openheid ontstaan.

De Nederlandse gemeenschap heeft een eigen school, *el Colégio Holandés*, een eigen landbouwcoöperatie, *ALFA*, een eigen bejaardentehuis, *El Atardecer*, en een eigen gereformeerde kerk. Deze vestigingen hebben er mede voor gezorgd dat de Nederlandse kolonie, zoals de gemeenschap in Tres Arroyos wordt genoemd, een gevestigde naam is. Vooral de gereformeerde kerk is van zeer groot betekenis gebleken bij het opbouwen van de Nederlandse gemeenschap. Zo kan er bijvoorbeeld gezegd worden dat de gereformeerde kerk bepaalt of iemand bij de Nederlandse gemeenschap hoort of niet. Nederlandse immigranten die niet gereformeerd zijn, horen dan ook niet bij die gemeenschap. Sterker nog: vroeger

---

² Uit: *‘Cual Ovejas sin Pastor’* (1999: 7) Diego Zijlstra. Eigen vertaling

werden ze door de gereformeerde Nederlandse gemeenschap niet eens gezien als volwaardige Nederlanders.

Er worden vanuit de gereformeerde kerk nog steeds activiteiten georganiseerd om de Nederlandse cultuur levend te houden en de kerk is dan ook het middelpunt van de Nederlandse gemeenschap.

Omdat dit fenomeen me erg interesseerde, heb ik hier drie maanden lang onderzoek naar gedaan. De centrale vraag van mijn onderzoek luidt: *‘Wat is de invloed van de gereformeerde kerk op de Nederlandse etnische identiteit binnen de Nederlandse gemeenschap in Tres Arroyos?’*

Operationalisering

Als in deze scriptie het begrip ‘de gereformeerde kerk’ naar voren komt, dan wordt bedoeld de gereformeerde kerk in Tres Arroyos aan de straat Maipú. Deze kerk houdt nog sterk vast aan de fundamenteën van het protestantse geloof en de calvinistische dogmatiek. Hoewel deze kerk tot de Nederlandse gemeenschap behoort, staat ze los van de Nederlandse PKN-kerken.

Etnische identiteit is een moeilijker te omschrijven begrip. Het kan vooral worden omschreven als het gedeelte van iemands identiteit, dat verwijst naar het gevoel bij een eigen etnische groep te horen en het gedeelte van iemands denken, percepties, gevoelens en gedrag, dat wordt bepaald door iemands lidmaatschap van een etnische groep³.

Thomas Hylland Eriksen (2002) voegt hier nog bij, dat er pas sprake kan zijn van een etnische identiteit als er minstens twee etnisch verschillende groepen aanwezig zijn. De etnische identiteit is niet een vaststaand, maar een van context afhankelijk, fluïde begrip. In het theoretische kader zal ik hier dieper op ingaan.

Methoden

Voorafgaande aan het veldwerkonderzoek heb ik een literatuuronderzoek gedaan om aan de hand van wetenschappelijke artikelen en boeken een theoretisch kader aan mijn onderzoek te geven. Eenmaal in het veld heb ik, om informatie te vergaren, veelal gebruik gemaakt van open interviews. Ook heb ik vele informele gesprekken gehouden met mensen: deze gesprekken waren een goede aanvulling op de interviews. Tevens heb ik veel gehad aan

---

3

file:///C:/Documents%20and%20Settings/userkolen/Local%20Settings/Temporary%20Internet%20Files/Content.IE5/0C4YTBGC/empowerment2%5B1%5D.ppt#276,21,Ontwikkelen sterke en positieve etnische identiteit

folders, pamfletten en boekjes over alles wat ook maar met de Nederlandse gemeenschap van doen had.

Gedurende mijn veldwerk heb ik voortdurend aan participerende observatie gedaan. Dat wil zeggen dat ik me, met een observerend oog, zoveel mogelijk heb aangepast aan het leven binnen de Nederlandse gemeenschap in Tres Arroyos. Hiermee heb ik de meeste informatie vergaard.

Belang van het onderzoek

Het onderzoek naar de invloed van de gereformeerde kerk op het vormen van de etnische identiteit van de Nederlandse Argentijnen in Tres Arroyos is van belang om meer inzicht te krijgen op de manier waarop een immigratieproces door de jaren heen verloopt en de gevolgen daarvan voor migranten en de ontvangende samenleving na enkele generaties. Dit zal in meerdere situaties nuttig kunnen zijn. Een recent voorbeeld hiervan is het zogenaamde allochtonendebat in Nederland. Er wordt in Nederland vaak gesproken over Turkse of Marokkaanse immigranten die als een soort gemeenschap bij elkaar leven, de Nederlandse taal niet voldoende beheersen en voor wie het islamitische geloof een zeer grote rol speelt. Door de rollen om te draaien en de Nederlanders als een minderheidsgroep te beschrijven die precies dezelfde processen doormaakt als hun islamitische kompanen, hoop ik meer begrip te kweken voor de erkenning en herkenning van verschillende achtergronden van mensen en het moeizame proces van het creëren van een nieuw thuis.

Er speelt ook een persoonlijk belang mee voor het doen van dit onderzoek en het schrijven van deze scriptie. Ik kom namelijk zelf uit Tres Arroyos: ik ben daar geboren binnen de Nederlandse gemeenschap. Onze familie was altijd al een randgeval, omdat mijn grootvader katholiek is en niet naar de gereformeerde kerk ging, terwijl mijn grootmoeder streng gereformeerd was. Ze mochten met elkaar trouwen onder het mom van: ‘beter een niet-gereformeerde Hollander dan een Argentijn’, maar hun kinderen moesten dan wel gereformeerd worden opgevoed. Mijn vader is dus gereformeerd opgevoed, maar hij is getrouwd met mijn moeder, die Argentijns is: iets wat al helemaal uit den boze was. Zij moest eerst belijdenis in de gereformeerde kerk doen om met mijn vader te mogen trouwen. Uiteindelijk zijn wij geen kerkelijk gezin geworden, maar de kerk heeft wel een grote rol gespeeld in de achtergrond van mijn familie. Het was voor mij van persoonlijk belang om terug te gaan naar mijn wortels en te onderzoeken wat de rol van de gereformeerde kerk binnen de Nederlandse gemeenschap in Tres Arroyos heeft betekend.

Opbouw van de scriptie

Deze scriptie begint met een hoofdstuk over de context van mijn onderzoek. In dit hoofdstuk ga ik in op de stad Tres Arroyos en beschrijf ik de geschiedenis van de Nederlandse gemeenschap aan de hand van de drie migratiestromen die hebben plaatsgevonden.

Het tweede hoofdstuk bestaat uit het theoretische kader van mijn onderzoek. In dit hoofdstuk komen verschillende theorieën en theoretische begrippen aan bod die de basis vormen voor mijn scriptie. De belangrijkste begrippen die aan de orde komen, zijn: etniciteit, stereotypering, identiteit, gemeenschappen, *cross-cutting cleavages*, *reinforcing cleavages* etnische identiteit en etnische anomaliteiten.

Het derde, vierde en vijfde hoofdstuk zijn de drie empirische hoofdstukken; dit zijn de hoofdstukken waarin ik mijn bevindingen in het veld koppel aan de gevonden theorieën.

Het derde hoofdstuk gaat in op de vraag in hoeverre er daadwerkelijk sprake is van een Nederlandse gemeenschap in Tres Arroyos.

Het vierde hoofdstuk gaat om de manier waarop de Nederlandse Argentijnen hun etnische identiteit opbouwen en het vijfde hoofdstuk spitst zich toe op de rol van de gereformeerde kerk binnen de Nederlandse gemeenschap. Ten slotte geef ik in het laatste hoofdstuk de conclusie van het onderzoek en formuleer ik een antwoord op de hoofdvraag: *‘Wat is de invloed van de gereformeerde kerk op de Nederlandse etnische identiteit binnen de Nederlandse gemeenschap in Tres Arroyos?’*

1: Migratie: de context

Argentinië is een immigrantenland bij uitstek. Overal in het land staan monumenten voor de immigranten die het land als het ware hebben opgebouwd.

Al in het begin van de 16^e eeuw werd het land gekoloniseerd door de Spanjaarden en weldra volgden grote migratiegolven vanuit Europa naar het land waarvan men dacht dat het zilver voor het oprapen lag. Vooral uit Spanje en Italië was de opkomst groot. Daarom zijn de mensen uit deze beide landen als het ware al volledig geïntegreerd in de Argentijnse maatschappij en vormen ze de basis hiervan.

Ongeveer 24 procent van de Argentijnse bevolking is van Spaanse afkomst en een geschatte 33 procent is van Italiaanse afkomst⁴. Sinds de ontdekking van Argentinië is er veel migratie geweest vanuit Europa, maar de migratielijn piekte aan het eind van de 19^e eeuw. Toen kwamen er veel mensen over naar Argentinië om op de pampa's in de agrarische sector te werken. Argentinië was een 'nieuw land' en moest grotendeels nog opgebouwd worden. Het doel van de Argentijnse regering was dan ook om zoveel mogelijk Europese immigranten aan te trekken ter bevordering van de ontwikkeling van het land. Het motto was in die tijd 'Gobernar es poblar' (regeren is bevolken) (Huijboom, 2005:22). Mede door de Industriële Revolutie in Europa was de agrarische sector ondergeschikt geworden aan de industrie en heerste er op het platteland veel armoede. De arme boeren zagen een nieuwe toekomst en Argentinië stond al snel bekend als het perfecte land om een nieuw begin in te maken. In het boek "Americas" verteld Peter Winn over een gedistingeerde Italiaanse man die een gesprek aangaat met arme boeren in een klein, eindnegentiende-eeuws Venetiaans dorpje:

“Ik was ooit net als jullie,” zei hij tegen ze, “een arme boer zonder verleden of toekomst.” “Hoe bent u dan zo welvarend geworden?” vroeg een arme boer. “Ik ben naar Argentinië gegaan,” antwoordde hij. “Het is erg makkelijk. Je hebt er geen geld nodig, alleen de wil om te werken.” (Winn, 2006:101-102).

1.1 De Hollanders komen

De eerste Nederlanders kwamen in de late 19^e eeuw naar Argentinië. In die tijd ging het niet goed met Nederland, dat toentertijd nog een agrarisch land bij uitstek was. De landbouwsector verkeerde er in een crisis. Vele Nederlanders wilden hun heil elders zoeken. Nederland had al banden met Argentinië; er staat al sinds 1825 een Nederlands consulaat in Buenos Aires. De nauwe contacten vloeiden destijds vooral voort uit handel. De Argentijnse regering kon wel

---

⁴ Cijfers : Encarta Winkler Prins encyclopedie 1999

arbeidskrachten gebruiken en stimuleerde op vele manieren de immigratie van vooral Noord-Europeanen naar de onbevolkte landbouwgebieden van het land. Hiertoe werd in een aantal Europese steden zogenaamde '*Oficinas de Informacion y Propaganda*' opgericht. Deze bureaus hadden tot doel de kennis over Argentinië te vergroten en de immigratie te doen stijgen.⁵ Om de toekomstige immigranten in staat te stellen de reis te maken, werden door deze bureaus de '*pasajes subsidiarios*' uitgereikt. De Argentijnse overheid betaalde de overtocht naar 'de zuid'.

De overtocht was dus gratis voor de immigranten. Tevens werd aan elk Nederlands gezin 50 hectare grond toegekend (Korstanje, 2007).

Veel gezinnen maakten per boot de overtocht naar Argentinië en zo ging de eerste migratiestroom van start. De reis ging meestal met de Holland- Amerikalijn. Eenmaal aangekomen werden de Nederlanders opgevangen in zogenaamde migrantenhôtels en verdeeld over verschillende kolonisatieprojecten. Na het verblijf in de migrantenhôtels gingen sommigen naar de kolonie 'La Fortuna' in La Colina bij Bahía Blanca, anderen vestigden zich in Tres Arroyos (Huijboom, 2005: 22-23).

De Nederlanders vestigden zich in Tres Arroyos, omdat het een ruraal gebied is en de Nederlandse immigranten van oudsher boeren waren. De nieuwe immigranten moesten echter zelf alles opbouwen: ze hadden niets behalve hun land, hun huis, hun geloof en mede-immigranten. Doordat het in de loop der tijd bekend werd dat er veel Nederlanders in Tres Arroyos zaten, trokken er steeds meer naar deze plaats. Daar zochten ze elkaar op; dit had niet alleen iets vertrouwds, maar ze wilden ook gezamenlijk het land verbouwen dat toen nog een grote woestijn was.

Makkelijk was het evenwel niet: Nederlanders verschilden veel van de Argentijnen. Daarbij kwam nog dat ze geen Spaans spraken en een andere religie hadden. Veel boeren raakten gedesillusioneerd en keerden terug naar Nederland. Een groep gereformeerde boeren, geholpen door de calvinistische arbeidsethos, hield echter stand. Vanaf die tijd is de Nederlandse gemeenschap ontstaan.

De Nederlands protestants-christelijke bevolking in Argentinië groeide mee met de welvaart die het land kende rond de eeuwwisseling, maar bleef in dit katholieke land verstoken van dominees en bijpassend onderwijs.⁶ De 'lammeren' daar zitten zonder 'herder', zo schreef Diego Zijlstra in zijn boek '*Cual ovejas sin Pastor*'. Diego is, zoals reeds in de inleiding naar

---

⁵ <http://www.xs4all.nl/~rijper/sjoukerijper/index.htm>

⁶ <http://www.xs4all.nl/~rijper/sjoukerijper/index.htm>

voren is gekomen, een van de eerste Nederlandse migranten die de ‘harde jaren’ wist te overleven.

Het grote verschil met bijvoorbeeld immigranten in de VS was dan ook dat die geleid werden door hun dominees of pastors. De immigranten in Tres Arroyos kwamen als clusters of gezinnen, zonder steun van de gereformeerde kerk. (Swieringa, 1998). Toch wilden ze hun geloof kunnen uitvoeren. Dus werd er herhaaldelijk aan de Nederlandse overheid om een Nederlandse dominee gevraagd. Tot 1908 kreeg men echter geen gehoor. In 1908 werd dominee John van Lonkhuijzen gezonden om een kleine gereformeerde congregatie met zeventien leden op te starten. Ook werd er een christelijke ‘school’ opgericht, waarin in het Nederlands les werd gegeven, dit zodat ‘de Nederlandse Natie niet verloren zou gaan’. Deze ‘school’ werd elke week in een ander huis gehouden. Men zou kunnen zeggen, dat het de gereformeerde religie was die de fundamenteen legde voor het behouden van de Nederlandse identiteit en hechtheid van de Nederlandse gemeenschap in Tres Arroyos (Korstanje, 2007).

Al vanaf het begin van de Nederlandse gemeenschap was er veel sprake van discriminatie van de Argentijnse kant. Zo sprak ik Dora Beati Zijlstra, de kleindochter van Diego Zijlstra. Onder het genot van *mate* (een soort Argentijnse groene thee) vertelde zij verhalen over haar grootvader:

“Nederlanders werden vaak uitgescholden, we waren blond, anders, gingen naar een andere kerk en sommigen hadden veel geld. Maar het was pure jaloezie. Mijn grootvader was een zeer gerespecteerd man, een gentleman. Hij heeft hard gewerkt om van de Nederlandse kolonie te maken wat het nu is. Veel Argentijnen hebben het hem moeilijk proberen te maken, maar mede dankzij hem bestaat de Nederlandse kolonie nog steeds.”⁷

1.2 De tweede migratiestroom

In de jaren '20 had de tweede migratiestroom vanuit Nederland plaats. Deze werd feitelijk voortgestuwd door de gereformeerde kerk in Tres Arroyos. De jaren '20 waren zware jaren voor de boeren in Nederland door slecht land en daarmee slecht oogsten. In 1923 werd in Aalsmeer een bijeenkomst gehouden door jonge boeren die informatie wilden vergaren over Zuid-Afrika, waar ze zich wilden vestigen. Bij deze vergadering was ook dominee Sonneveld aanwezig, hij was destijds dominee bij de gereformeerde kerk in Tres Arroyos. Dominee Sonneveld wist een twintigtal boerenjongens over te halen om naar Argentinië te gaan en zo kwam de 2^e migratiestroom op gang (Huijboom, 2005: 26).

---

⁷ interview met Dora Beati Zijlstra 19-03-09

De nieuwe immigranten werden aanvankelijk goed opgevangen door de ‘oudere generatie’. Ook werden er vele huwelijken gesloten tussen de nieuwe en de oude migranten. De Nederlandse gemeenschap was immers zeer gesloten en door de aanhoudende discriminatie was het niet aanbevelenswaardig om met een Argentijn te trouwen.

Er was echter wel een probleem: het was moeilijk om aan werk, een huis of aan land te komen. Een oplossing werd gevonden toen een rijke Fransman zijn 20.000 hectare aan land aan de overheid moest verkopen. De overheid verkocht dit land weer in delen via een voordelig leenstelsel aan de Nederlandse migranten: zij kregen 21 jaar de tijd om het geld terug te betalen. Zo kwam het platteland steeds meer in handen van de Nederlandse migranten.

In de jaren '30 werd er een groep opgericht voor en door de Nederlandse migranten. Het doel was om een school voor de Nederlanders te stichten. Deze school kwam er door een lening van rijke Nederlanders in Buenos Aires (Huijboom, 2005: 27). Zo kwam de ‘Colegio Holandés’ tot stand, deze school staat er nog steeds. Ook de Nederlandse landbouwcoöperatie Alfa werd in deze periode gesticht, door onder anderen Diego Zijlstra: bijna elke Nederlandse immigrant kwam uiteindelijk in de landbouw terecht.

1.3 Een nieuw soort Nederlander

De jaren '40 waren roerig in Nederland, wat vooral te danken was aan de Tweede Wereldoorlog. Na deze oorlog, vooral tussen 1950 en 1960, vond een derde migratiestroom naar Tres Arroyos plaats. Veel mensen waren bang voor een Derde Wereldoorlog en besloten te emigreren. De meeste mensen die weg wilden, kenden mensen die in Argentinië zaten en anderen werden door de gereformeerde kerk op de hoogte gesteld. Ook verhuisden veel mensen die aanvankelijk naar Zuid- Afrika waren vertrokken. Zij gingen het in Argentinië proberen, omdat de situatie in Zuid- Afrika van kwaad tot erger ging door de toegepaste Apartheid politiek. Al met al werden ook deze migranten hartelijk verwelkomd in de Nederlandse gemeenschap.

In wezen zijn er drie migrantenstromen geweest naar Tres Arroyos, waarvan de eerste twee bijna volledig uit gereformeerden bestonden. Na de Tweede Wereldoorlog kwamen echter ook veel katholieke, Lutherse of atheïstische Nederlanders naar Tres Arroyos. Ook kwam een aantal oud- NSB'ers, die uit Nederland waren gevlucht. Al deze mensen hoorden via-via, dat er een Nederlandse gemeenschap was in Tres Arroyos of hadden er al kennissen wonen. Deze laatste groepen werden echter niet zo snel geaccepteerd binnen de Nederlandse gemeenschap. Ze gingen ook niet naar de kerk, waardoor er minder een band ontstond. Bovendien was hun

levensstijl anders, dus werden ze raar aangekeken en hoorden ze er niet bij. Uiteindelijk zijn veel (vooral Lutherse) niet-gereformeerden overgestapt naar de gereformeerde kerk. Waarschijnlijk om 'er bij te horen'.

Er werden ook enkele huwelijken gesloten tussen niet-gereformeerden en gereformeerden, omdat het in die tijd toch beter was om met een niet-gereformeerde Nederlander te trouwen dan met een Argentijn. Bovendien moesten niet-gereformeerden alsnog belijdenis doen in de gereformeerde kerk om te mogen trouwen met een gereformeerde. Uitzonderingen werden gemaakt, maar die werden naderhand scheef aangekeken. Op deze manier wordt duidelijk dat er een Nederlandse gemeenschap bestaat en dat die gereformeerd is. Niet-gereformeerde Nederlandse Argentijnen vormden wel een soort van eigen groepje, maar die was veel minder hecht en veel kleiner dan de gereformeerde groep.

Daarentegen waren de niet-gereformeerde Nederlandse Argentijnen beter geïntegreerd dan de gereformeerden: bij de meeste van hen was het geen taboe om met Argentijnen om te gaan. Velen van hen zijn ook dusdanig geïntegreerd, dat ze niet eens weten dat ze van Nederlandse afkomst zijn.

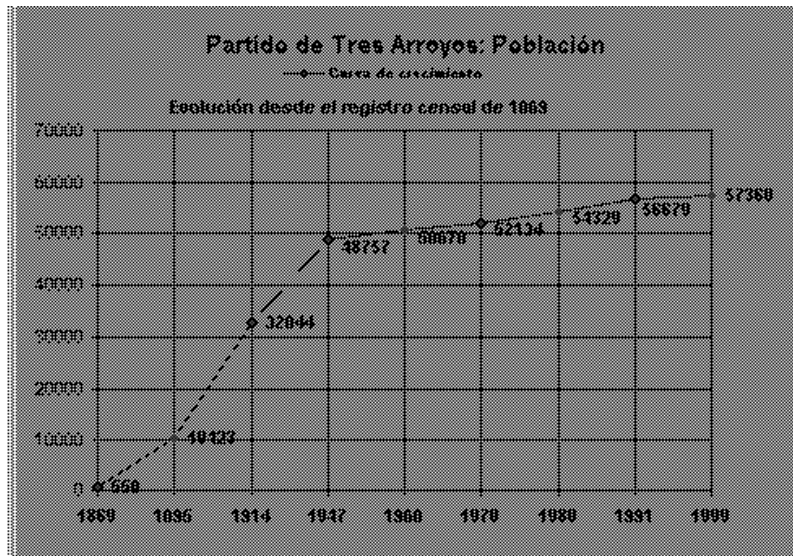
1.4 Tres Arroyos tegenwoordig

Tres Arroyos is naar Argentijnse maatstaven een klein stadje met ongeveer 60.000 inwoners.⁸ De stad ligt in de provincie Buenos Aires, ongeveer vijfhonderd kilometer van de hoofdstad Buenos Aires en zeventig kilometer van de kust. Doordat de meeste mensen redelijk geconcentreerd in de stad wonen en het erg 'ons-kent-ons' is, doet de stad vaak dorps aan. Sinds de stichting is de stad fors gegroeid, zoals in tabel 1 te zien is. De groei van de stad is mede te danken aan de immigranten die de stad als het ware hebben opgebouwd. Dit valt vooral te zien aan de 'groeispuur' tussen 1895 en 1947. Dat was de tijd, dat behalve veel Nederlanders ook veel Denen en Basken immigrerden.

---

⁸ <http://www.tresarroyos-net.com.ar/index2.html>

Tabel 1: Groei van de bevolking van Tres Arroyos sinds 1809

Bron: www.tresarroyos-net.com.ar

De stad Tres Arroyos is verdeeld in 'quadras', zoals is te zien op de plattegrond van de stad. 'Quadras' zijn vierkante, bebouwde blokken van ongeveer honderd bij honderd meter in een straal van één kilometer in elke richting vanaf het centrum. Het stadscentrum bestaat uit winkels, kerken, parken en in het midden staat het gemeentehuis. De gereformeerde kerk ligt ook nagenoeg in het centrum. Om het centrum heen zijn de 'quadras' en daaromheen ligt een groot ruraal gebied. Men kan zeggen dat het rurale gebied de motor is van Tres Arroyos, want veel bedrijven hebben een relatie met de landbouw. Tres Arroyos is een van de belangrijkste agrarische steden van de provincie Buenos Aires. Dit komt door het heersende zeeklimaat die regen met zich meebrengt – hoewel er in de periode dat ik er was een droogte heerste – en de goede kwaliteit van de aarde. Het is tevens één van de meest belangrijke plaatsen van het land als het gaat om de productie van graan. Er wordt vooral tarwe verbouwd, samen met gerst en haver. Ook worden er veel maïs, zonnebloemen en lijnzaad verbouwd, zij het in mindere mate⁹. Verder zijn er enkele boerderijen met melk- en slachtvee.

De meeste Nederlandse Argentijnen die ik gesproken heb, wonen op het platteland of hebben iets te maken met de agrarische sector. Tijdens mijn verblijf in Tres Arroyos werkte ik bij een boerderij met melkvee, slachtvee, tomaten en bloemen; dit alles voor de verkoop.

⁹ <http://www.tresarroyos-net.com.ar/index2.html>

Er is in de stad Tres Arroyos ook een aantal Nederlandse Argentijnen die de producten verkopen die door Nederlandse Argentijnen verbouwd zijn. Dit houdt allemaal verband met de Nederlands- Argentijnse landbouwcoöperatie Alfa.

2: Theorie

In dit hoofdstuk zal ik de belangrijkste theorieën voor mijn onderzoek uiteenzetten. De theorieën heb ik gevonden door literatuuronderzoek te doen en ze vormen de basis voor dit onderzoek. In de empirische hoofdstukken zal ik deze theorieën dan ook koppelen aan mijn bevindingen in het veld.

In dit hoofdstuk zullen theorieën naar voren komen over, onder anderen, etniciteit, identiteit, etnische identiteit en etnische anomaliteiten

2.1 Etniciteit

De term ‘etniciteit’ wordt vaak gelinkt met ‘minderheden’ en relaties tussen rassen, maar in de culturele antropologie verwijst het naar aspecten van relaties tussen groepen die zichzelf als cultureel verschillend beschouwen en zo ook door anderen worden gezien (Eriksen 2002:4). Cultureel verschil is echter slechts één aspect van etniciteit. Het is namelijk eveneens van groot belang, dat er contact is tussen twee of meerdere groepen, waardoor de verschillende culturele kenmerken naar voren komen. Zonder contacten tussen groepen kan er in feite geen sprake zijn van etniciteit. Etniciteit is dus een aspect van een relatie, maar ook een apart kenmerk van een groep (Huijboom, 2005: 6).

Etniciteit is, zoals hierboven al duidelijk wordt, een complex en fluïde begrip, dat moeilijk onder één definitie valt samen te vatten. Eriksen (2002:13) probeert dit wel te doen. Hij zegt dat etniciteit een sociale identiteit is (gebaseerd op het contrast tegenover anderen) gekenmerkt door metaforische of fictieve verwantschap. Als culturele verschillen relevant worden gemaakt in interactie tussen leden van groepen heeft een sociale relatie een etnisch element. Etnische groepen hebben bijvoorbeeld vaak mythen over gedeelde afkomst en vaak ook ideologieën die endogamie aanmoedigen.

Volgens Anthony Smith moet een groep aan zes criteria voldoen om zich een etnische groep te mogen noemen. Ten eerste moet de groep een naam voor zichzelf hebben, ten tweede moet de leden geloven in een gezamenlijke afkomst en ten derde moeten ze geloven in een gedeelde geschiedenis. Bij het vierde criterium is het van belang, dat de groep een gedeelde cultuur heeft, gebaseerd op een combinatie van taal, religie, wetten et cetera. Als vijfde criterium geldt, dat de groep een verbondenheid voelt met een bepaald grondgebied dat wel of niet door de groep bewoond wordt. Ten slotte moeten de groep zich daadwerkelijk een groep voelen (Anthony Smith in Brown, 2001: 210).

Op de Nederlandse gemeenschap in Tres Arroyos zijn al deze zaken van toepassing, daarom kun ze een etnische groep genoemd worden.

Etniciteit verwijst dus naar aspecten van interactie, maar ook naar aspecten van betekenis in de creatie van een identiteit. Het eerste beginsel van het toe-eigenen van een etnische identiteit is het toepassen van systematische onderscheidingen tussen ‘insiders’ en ‘outsiders’. Simpel gezegd houdt dit in, dat er onderscheid gemaakt wordt tussen ‘wij’ en ‘zij’. Als het wederzijdse contact tussen twee of meer cultureel verschillende groepen toeneemt, zijn ze geneigd meer op elkaar te lijken, maar tegelijkertijd worden ze zich steeds meer bewust van het feit dat ze ‘anders zijn’. Dit komt eveneens naar voren bij de ‘social identity theory’ zoals Xenia Chrysochoou (2004) het uitlegt. Zij stelt, dat identiteit vorm krijgt in verhouding tot de ingroep (insiders) op basis van vergelijking en overeenkomst in tegenstelling met de uitgroep of ander, waarbij het gaat om verschil en het afzetten hiertegen. Men vormt de ‘zelf’ dus met de samenleving en de eigen groep als vergelijkingsmateriaal. Dit betekent, dat wanneer een andere groep plaatsneemt in ‘jouw’ maatschappij er meer nadruk wordt gelegd op de verschillen dan op de overeenkomsten. Hierdoor kan stereotypering van de ander, de uitgroep, ontstaan, wat kan leiden tot stigmatisering en vervreemding. Als gevolg hiervan kan het zijn, dat het toe-eigenen van een etnische identiteit bij een groep leidt tot een classificatie van bepaalde groepen. Over etnische identiteit volgt later in dit theoretische kader meer.

Etnische classificatie heeft te maken met het scheppen van orde in een maatschappij of omgeving door mensen in te delen in ‘soorten’. Elke vorm van classificatie is pas effectief als degenen die ze gebruiken erin geloven. (Cohen, 1989). Ze moeten ervan overtuigd zijn, dat er relevante verschillen bestaan die hun groep onderscheiden van de andere groep.

Een classificatie van personen in ‘soorten’ (waarbij de nadruk ligt bij de overeenkomsten binnen elk soort en de verschillen verwaarloosd worden) berust vaak op stereotypering (Huijboom, 2005: 8). Het concept van stereotypering kan ons helpen het proces van systematische onderscheidingen te begrijpen. Het verwijst naar de creatie en het behoud van gestandaardiseerde noties over het ‘anders zijn’ van een groep. Het helpt ook om de wereld als het ware te ordenen. Ook kunnen stereotypes privileges en verschillen in toegang tot hulpbronnen van een samenleving rechtvaardigen. Verder zijn ze cruciaal in het vastleggen van de grenzen van de eigen groep. Vaak wordt er geen absoluut onderscheid gemaakt tussen de verschillende groepen op zich, maar bestaan er verschillende gradaties van ‘wij- zij- groepen, waardoor een sociale afstand tussen verschillende groepen in een samenleving wordt gecreëerd (Ghorashi 2003 en Chrysochoou, 2004).

Stereotypering wordt binnen de Nederlandse gemeenschap in Tres Arroyos toegepast door zowel de Nederlandse Argentijnen zelf als door de rest van Tres Arroyos. De Nederlandse Argentijnen dichten zichzelf goede en positieve eigenschappen toe als: hard werkend, sober,

gedisciplineerd, gelovig en intelligent. Dit staat tegenover de in hun ogen 'luie', 'laag opgeleide' en 'arme' Argentijnen. Er zijn Nederlandse Argentijnen die vinden, dat ze hun positie en rijkdom verdiend hebben.

De Argentijnen schrijven, op hun beurt, de Nederlandse gemeenschap eigenschappen toe als: arrogant, stijfjes, 'krenterig' en hautain.

Op deze manier wordt er een sociale classificatie gevormd door beide 'groepen' en daarmee ook een sociale afstand. De Nederlandse Argentijnen proberen zich immers te distantiëren van de 'gewone' Argentijn door zichzelf te stereotyperen en andersom.

2.2 Identiteit:

Net als etniciteit is ook 'identiteit' een fluïde en moeilijk te omschrijven begrip. Deze begrippen hebben daarbij ook veel overlappingsen. Het grootste verschil tussen identiteit en etniciteit is dat etniciteit meer gericht is op groepsprocessen van mensen met vaak een zelfde achtergrond of afkomst. Identiteit is meer een proces waarin de 'zelf' een grote rol speelt, dit is als het ware de innerlijke 'ik', de individu binnen de groep. Dit neemt niet weg dat er ook zoiets is als een groepsidentiteit. Etniciteit wordt vaak gezien als toegeschreven, terwijl identiteit vaak gezien wordt als iets wat vanuit jezelf komt en dat je zelf vormt, ook al kan dit soms ook opgelegd zijn. Fredrik Barth (1969: 24) probeert identiteit toch te definiëren: 'Identiteit is een veranderend proces. Individuen zitten niet vast in hun sociale en culturele setting, maar volgen bewust bepaalde doelen na. Etnische en sociale identiteit zijn fluïde, afhankelijk van de context, onderwerp van onderhandeling.'

Xenia Chrysochoou gebruikt de 'Identity Process Theory' om aan te tonen hoe een identiteit gevormd kan worden. Deze theorie zegt, dat identiteit een psychologisch proces is, gecreëerd door acties en gedachten. Mensen construeren hun identiteit zelf, door het op te bouwen en telkens weer te veranderen. Dit heeft te maken met twee processen. Als eerste het het assimilatie-accommodatie-proces, dat uitlegt hoe identiteit nieuwe informatie absorbeert en hoe deze informatie geaccommodeerd wordt in de structuur van de identiteit. Als tweede komt het evaluatieproces, dat gebeurt constant en verandert de waarden van de inhoud van identiteit.

Volgens deze theorie zijn er bepaalde universele psychologische processen die interactie vertonen om de inhoud en waarde van identiteit te bepalen door de tijd heen.

De psychologische processen worden vergezeld door vier processen:

1. Continuity – ondanks veranderingen blijft het 'Zelf' hetzelfde;

2. Distinctiveness – het zich uniek voelen, gescheiden en anders in verhouding met relaties met anderen;
3. Self-efficacy – een gevoel van agency, competentie en controle;
4. Self-esteem – gevoel van eigenwaarde.

Als er zich een bedreiging voordoet, maken veel mensen ‘*coping strategies*’ om de vier bovengenoemde processen te herstellen. Op deze manier veranderen mensen constant hun identiteit, afhankelijk van de context. Een Nederlandse Argentijn heeft bij wijze van spreken een andere identiteit wanneer hij vroom in de kerk zit dan wanneer hij op het land aan het werk is.

Halleh Gorashi (2003) stelt, dat je identiteit moet zien als een verhaal. In dat geval wordt identiteit als iets gefragmenteerd gezien, waarbij de ‘zelf’ verschillende rollen kan aannemen, maar ook als een eenheid acteert. Hierbij is het de bedoeling, dat van het identiteitsproces één logisch verhaal wordt gemaakt. Men moet niet proberen een samenhangende ‘zelf’ te creëren, maar een samenhangend verhaal. Het is hierbij van belang om voorop te stellen, dat identiteit in zijn veelzijdigheid een proces is van interactie tussen verandering en continuïteit. Ghorashi gaat uit van een constructivistische visie van identiteit. Zij stelt, dat identiteit volgens de constructionistische visie een verscheiden, *constructed*, onderhandelbaar, situationeel en multidimensionaal concept van de ‘zelf’ is. Identiteit kent dus verandering en verscheidenheid. Je hebt meerdere identiteiten en die kunnen conflicteren. Identiteiten kunnen chronologisch worden gezien. Mensen veranderen door de tijd heen en soms verschilt de ‘zelf’ in verschillende tijden of is er zelfs sprake van tegenstrijdigheid na verloop van tijd. Mensen kijken naar het verleden door de lens van het heden en met een oog op de toekomst (Huijboom, 2005: 10).

Bij de Nederlandse gemeenschap in Tres Arroyos is dit ook het geval. Toen de Nederlanders net geëmigreerd waren, moesten ze in feite weinig van de Argentijnen hebben. Na verloop van tijd echter gingen ze zich steeds meer identificeren met de Argentijnse maatschappij en werden ze Nederlandse Argentijnen in plaats van Nederlanders.

Er zijn altijd verschillende identiteiten tegelijk aanwezig. Men heeft verschillende identiteiten op hetzelfde tijdstip, maar benadrukt de ene identiteit meer afhankelijk van de context. Dit komt ook naar voren bij de theorie over *cross-cutting cleavages* van Gerd Baumann, die naderhand wordt uitgelegd. We moeten ons echter wel realiseren, dat de ‘zelf’ de ‘ander’ bevat. Men identificeert zich immers in relatie tot de ander. Dit komt ook tot uiting bij het construeren van identiteiten, zoals reeds uitgelegd aan de hand van de Social Identity Theory.

Een ander belangrijk proces in het vormen van een identiteit is het horen bij een groep of een bepaalde gemeenschap. Cohen stelt dat ‘gemeenschap’ een relationeel idee omvat: het impliceert een groep mensen die iets gemeen denken te hebben, dat hen op een significante manier onderscheidt van leden van een andere groep (Cohen, 1989).

Net als bij etnische groepen zijn er dus grenzen die bepaalde groepen onderscheiden en gaat het erom hoe mensen betekenis geven aan de grenzen van de groep. Want hoewel iets niet objectief waarneembaar is, kan het wel zijn, dat het in de hoofden van mensen bestaat en dit maakt het tot een sociale werkelijkheid. Het gaat dan ook om de betekenissen die mensen zelf aan de grenzen geven. Uiteraard kunnen deze betekenissen per individu verschillend zijn.

Deze betekenisgeving heeft te maken met sentimenten over verwantschap, vriendschap, rivaliteit, jaloezie en alles wat meer komt kijken bij het sociale proces van identificatie in het alledaagse leven (Huijboom, 2005: 12). Uiteindelijk gaat het erom hoe mensen zich profileren ten opzichte van wat zij beschouwen als andere groepen mensen.

Vaak handelt het ook om macht als het gaat om groepsidentiteiten. Zoals al is uitgelegd vergelijken groepen zichzelf regelmatig met andere groepen, waarbij dikwijls naar voren komt dat de ene groep beter is dan de andere. Er wordt dan ook vaak gekeken naar de politieke macht, economische welvaart en de sociale status van een bepaalde groep. Het is voor mensen meer uitnodigend om zich te identificeren met ‘betere’ groepen. Als het om etnische groepen gaat wordt echter de etniciteit als ‘*common denominator*’ gebruikt in plaats van het zogenaamde bezit. Dit kan vaak tot conflicten tussen groepen leiden (Brown, 2001: 210).

Het kan echter ook zijn dat een bepaalde etnische groep meer voordelen heeft dan de andere. Dan is de kans groot, dat de leden van die groep zich dankzij hun etnische identiteit gaan identificeren als ‘de betere groep’. Dit is ook het geval bij de Nederlandse gemeenschap. Economisch gezien hebben zij het beter dan de gemiddelde Argentijn in Tres Arroyos. Hierdoor lijkt het vaak alsof ze zich beter voelen dan de rest; ze identificeren zich dus met de ‘betere’ groep.

Dit roept op zijn beurt weer ergernis op bij de Argentijnen waardoor er conflicten kunnen ontstaan tussen de twee groepen. Er dient hier wel aan worden toegevoegd, dat dit aan het afnemen is in Tres Arroyos, doordat de Nederlandse Argentijnen zich steeds meer aanpassen aan de Argentijnse maatschappij.

Bij migranten is het vormen van een identiteit in verband met een bepaalde groep erg belangrijk. Omdat men verkeert in een andere omgeving dan de oorspronkelijke, worden verschillen vaak intensiever ervaren en contrasten uitvergroot. Het is daarom fijn om enig

houvast te hebben aan een groep; het liefst van medemigranten uit hetzelfde land. Dit geeft migranten een thuisgevoel in de vreemde omgeving. Het zorgt ervoor, dat de migranten zich het thuisland en het leven aldaar blijven herinneren. Ze grijpen dan terug naar deze herinneringen en geven deze een plek in hun nieuwe omgeving, waardoor een nieuw soort thuisgevoel wordt gecreëerd (Hedetoft en Hjort, 2002).

Een andere manier om houvast in een nieuwe omgeving en groep te verkrijgen, is door middel van religie. Mensen identificeren zich eerder met een groep als deze dezelfde normen, waarden en levensbeschouwing heeft. Op deze manier voelen ze zich eerder geaccepteerd door en een deel van de groep. De *'sense of belonging'* wordt hierdoor vergroot. Bij de Nederlandse gemeenschap in Tres Arroyos is dit ook het geval: het overgrote gedeelte ervan is gereformeerd; dit scheidt een band.

Een ander aspect in het creëren van een groepsidentiteit is de loyaliteit die men heeft bij een groep. Hierbij zijn van belang de sociale contacten binnen of buiten de groep. Binnen de Nederlandse gemeenschap is, zoals gezegd, het grootste deel gereformeerd. Religie is vaak een erg sterk bindmiddel, vooral als er maar een kleine gemeente bestaat. Daardoor zijn de contacten vaak beperkt tot die binnen de gemeente, waardoor de gemeente en dus de groep als het ware op een voetstuk wordt gezet (Maton, 2001).

2.3 Etnische identiteit

Etnische identiteiten vertolken een binding met het verleden. Het zijn rotsen in de branding. Iets waar je altijd bij hoort en dat geeft houvast. Etnische identiteit wordt vooral belangrijk op het moment dat het wordt bedreigd.

Etnische identiteiten kunnen, zoals reeds gezegd, een element van metaforische verwantschap hebben, soms gaat dit gepaard met noties van ras. Een ander zeer belangrijk bindmiddel is taal. Volgens Sinke (1999:2) is taal hét bindmiddel als het gaat om het vormen van sociale systemen. Doordat een etnische identiteit gevormd wordt aan de hand van interactie met anderen is het van essentieel belang, dat men goed met elkaar kan communiceren. Als men dezelfde taal spreekt, is dit een uitkomst. Dit alles wordt extra onderstreept bij migrantengroepen. Hierbij is taal immers het grootste houvast en tevens de grootste barrière die ze moeten zien te overkomen om geaccepteerd te worden in een bepaalde maatschappij of groep.

Mede door de notie van taal of een gedeelde achtergrond in, bijvoorbeeld een nieuwe samenleving, kunnen nieuwe etnische categorieën of identiteiten ontstaan.

De formatie van nieuwe etnische categorieën volgt een van de volgende paden. Het kan voortkomen uit een extensie van al bestaande identificaties. Men vergroot hierbij de groep waaraan men zich verwant voelt. Het kan ook voortkomen uit een verkleining van de groep waarmee men zich verwant voelt. Beide mogelijkheden beogen een herinterpretatie van het verleden. De notie van voorouderschap is zelf ambigu. Hoeveel generaties ga je terug?

Een groep is nooit helemaal endogaam, dus er is een mix met omringende groepen. Er is ook geen eindeloze keus uit identiteiten. Geschiedenis en culturele symbolen worden daarom vaak gemanipuleerd om een etnische identiteit te creëren (Eriksen, 2002). Bij de Nederlandse gemeenschap in Tres Arroyos is de etnische identiteit onder andere gevormd door het gereformeerde geloof tot gemene deler te benoemen. Ook houden de Argentijnse Nederlanders zich vast aan vaak ouderwetse Nederlandse tradities, maar worden ze tegelijkertijd toch beïnvloed door de Argentijnse. Hiermee wordt een nieuwe etnische identiteit gevormd.

Op sommige identiteiten berusten etnische stigma's, waardoor het voor iemand al naar gelang de situatie aantrekkelijk is om die identiteiten juist te benadrukken of zo onopvallend mogelijk te laten zijn. Etnische identiteiten kunnen als het ware onder- of overgecommuniceerd worden (Baumann, 1999: 64).

Wanneer men helemaal af wil van een etnisch stigma, kan er etnische incorporatie plaatsvinden. Dit is wanneer een minderheidsgroep in een meerderheidsgroep assimileert.

Het omgekeerde kan ook voorkomen: er vindt een *revitalisation movement* plaats; de etnische identiteit wordt op de voorgrond geplaatst en benadrukt (Eriksen, 2002:31). Dit laatste is ook het geval bij de Nederlandse gemeenschap in Tres Arroyos. Over de bredere kwestie van etniciteit in relatie tot migratie bestaan er twee belangrijke inzichten. De eerste stelt, dat sociale cohesie van een etnische groep na migratie opnieuw wordt geïnterpreteerd (Baumann 1999: 35). Het is dus iets anders om Nederlander te zijn in Argentinië dan in Nederland zelf.

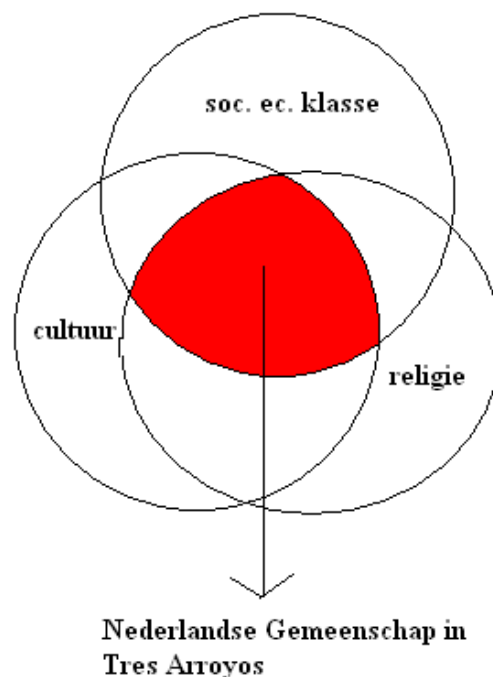
Het tweede inzicht gaat over het feit, dat een groep minderheden in een samenleving niet 'etnisch monolithisch' is, maar gebruik maakt van de *cross-cutting cleavages* die in een plurale samenleving bestaan. Deze term heeft Gerd Baumann bedacht en drukt de flexibiliteit van etniciteit uit. Met '*cross-cutting cleavages*' bedoelt hij, dat de grenzen van collectieve identiteiten (zoals religie, etniciteit of klasse) in een plurale samenleving vaak door elkaar heen lopen, waardoor er niet meer van één groep of één cultuur meer gesproken kan worden. Een mens hoort altijd bij verschillende groepen. Er zijn volgens hem geen 'cultuurgemeenschappen' meer, maar er is een 'veelheid van elkaar doorkruisende sociale en

culturele breuklijnen' (Rijper, 2008) ¹⁰ Hij zegt hierover: 'Etnische identiteiten kunnen benadrukt of niet benadrukt worden. Men kan ervan genieten over het verachten, het opdringen of zelfs ontkennen, dit hangt echter allemaal af van de situatie en context' (Baumann, 1999: 64).

Er zijn echter ook situaties, waarin de grenzen van verschillende identiteiten elkaar niet doorkruisen. Dan is er sprake van zogenaamde *reinforcing cleavages*. Wanneer verschillende identiteiten elkaar overlappen, is er binnen een samenleving vaak meer conflict en meer segregatie. *Reinforcing cleavages* houden in, dat twee verschillende classificaties, bijvoorbeeld etniciteit en religie, onder één bepaald kader worden gezet, waardoor de twee invloed op elkaar uitoefenen. Als er onenigheid plaats vindt binnen één classificatie, kan dit onenigheid veroorzaken binnen een andere classificatie en het conflict zelfs versterken. Dit kan de goede verstandhoudingen en compromissen tussen verschillende groepen verstoren (Nepal, Bohara & Mitchell, 2006). Het feit, dat een Nederlandse Argentijn binnen de Nederlandse gemeenschap in Tres Arroyos ook gereformeerd moet zijn, is een voorbeeld van *reinforcing cleavages*. In tabel 2 wordt dit uiteengezet.

Tabel 2: Reinforcing cleavages binnen de Nederlandse gemeenschap in Tres Arroyos

---

10

http://books.google.nl/books?id=oJPPheYNcuAC&pg=PA189&lp=PA189&dq=cross+cutting+cleavages+gerd+baumann&source=web&ots=XKzDT31zS_&sig=20Q6tGjh825BeG3dPdvfTMsF2oA&hl=nl&sa=X&oi=book_result&resnum=7&ct=result#PPA189,M1

Een belangrijke manier van het creëren van een etnische identiteit is door middel van religie. Veel etnische groepen zien zichzelf samen met hun religie. In het geval van de Nederlandse Argentijnen in Tres Arroyos is een Nederlander gereformeerd. In andere gevallen wordt hij niet gezien als een volwaardige Nederlander. Net zoals etniciteit vaak onderwerp is van reïficatie en essentialisme, wordt ook religie vaak voorgesteld als onveranderlijk. Dit laatste is vaak in belang van de religieuze elites.

Hoewel alle religies weliswaar beweren, dat ze een soort onveranderlijke kern hebben, dan nóg kan de betekenis deze kern veranderen, bijvoorbeeld wanneer deze wordt beweerd in nieuwe omstandigheden.

Zowel gelovigen uit de gemeenschap als de academici die hen bestuderen zien religie als een gereïficeerd systeem. Hierdoor worden mensen opgesloten in veronderstellingen en beelden, die misschien wel helemaal niet de hunne zijn. Deze veronderstellingen worden echter wel aan hen opgedrongen door hun voorouders en daarom wordt religie vaak samen gezien met etniciteit (Baumann, 1999).

2.4 Etnische anomaliteiten

Etniciteit wordt nog steeds vaak gezien als iets wat bij een bepaalde groep hoort. De grenzen van een etnische groep kunnen echter verschillen per situatie. Er zijn ook contexten, waarin het moeilijk is een etnische identiteit aan een individu toe te kennen. Deze mensen zijn vaak van allebei een beetje of van beide niks: ze zijn *'betwixed and between'* (Eriksen, 2002: 62). Dit worden ook wel etnische anomaliteiten genoemd. Een goed voorbeeld hiervan zijn de tweede en derde generatie immigranten in veel Europese landen. Ze hebben zich al een beetje aangepast aan de cultuur van de meerderheid, maar blijven ook trouw aan de cultuur van hun ouders.

Men kan of assimileren, of zichzelf een nieuwe categorie noemen of zich tot de cultuur van de grootouders rekenen. Soms kan men ook stellen dat men x is maar wel wat dingen van y heeft overgenomen. Het probleem hierbij is *gatekeeping*: als iemand lid van twee groepen is, kan dit moeilijke situatie opleveren.

Een andere term die Eriksen (2002) hierbij gebruikt is hybriditeit. Dit houdt in dat mensen meerdere etnische of culturele identiteiten kunnen hebben. Bij migranten wil dat zeggen, dat ze zowel behoren tot de cultuur van het thuisland als tot de cultuur van het land waarin ze wonen. Dit kan leiden tot zogenaamde *'hyphenated identities'*, oftewel koppeltekenidentiteiten: men behoudt beide etnische identiteiten.

Bij de Nederlandse gemeenschap in Tres Arroyos is dit ook het geval: de mensen zijn Nederlandse Argentijnen, dat wil zeggen, dat ze zowel Nederlander als Argentijn zijn. Als er echter sprake is van koppeltekenidentiteiten, dan is de kans om etnische anomaliteiten voort te brengen groot. De kinderen van gemixte koppels vormen namelijk ook een etnische anomaliteit. In sommige samenlevingen zijn dit er heel veel en worden er nieuwe labels bedacht. In veel samenlevingen worden deze anomaliteiten ingedeeld bij één van de groepen, meestal de laagst gerangschikte (Eriksen 2002).

Een gedeelte van de Nederlandse gemeenschap in Tres Arroyos kan ook gezien worden als een anomaliteit. In de tegenwoordige tijd komen er steeds minder eerste-generatiemigranten naar Tres Arroyos, dus zijn ze steeds meer aangepast aan de Argentijnse cultuur. Echter als ze ingedeeld worden naar 'soort' worden ze nog steeds toegeschreven aan de Nederlandse gemeenschap.

2.5 Afsluitend

In dit theoretisch kader zijn als hoofdpunten etniciteit en identiteit naar voren gekomen. Onder het kopje 'eticiteit' is gebleken, dat voor mijn onderzoek vooral van belang is, dat er gekeken wordt naar de etnische anomaliteiten, de minderheden binnen een maatschappij. Het gaat dan hoofdzakelijk om hun positie binnen een bepaalde samenleving. Bij de Nederlandse Argentijnen is dit vaak anders dan bij de gemiddelde minderheidsgroep, want zij hebben, in tegenstelling tot andere minderheden, een hoge positie in de samenleving.

Wat misschien nog wel belangrijker is dan de anomaliteiten, is de etnische identiteit: hoe mensen zichzelf gaan vormen aan de hand van hun afkomst, hoe ze anderen hierdoor zien en andersom.

Onder het kopje 'identiteit' kwamen theorieën aan bod die lieten zien hoe iemand zichzelf een identiteit aan meet. Een belangrijk onderdeel hiervan is religie. Veel mensen zien zichzelf namelijk als hun religie. Zo ook de Nederlandse Argentijnen in het kleine stadje Tres Arroyos.

3: Nederlandse gemeenschap?

In dit hoofdstuk ga ik in op de vraag of er daadwerkelijk sprake is van een Nederlandse gemeenschap in Tres Arroyos. Cohen (1989) stelt, dat een gemeenschap een groep mensen impliceert die iets gemeen denken te hebben, dat hen op een significante manier onderscheidt van leden van een andere groep. Ik probeer in dit hoofdstuk uiteen te zetten, wat de Nederlandse Argentijnen met elkaar gemeen denken te hebben en wat van hen een gemeenschap maakt. Hierbij wordt gekeken naar het belang van de Nederlandse taal, afkomst en de in- en uitgroep.

3.1 Essentialistische visie

“Het is niet raar dat er gesproken wordt over een Nederlandse kolonie. Heel Tres Arroyos, heel Argentinië zelfs bestaat uit verschillende gemeenschappen. Je voelt je gewoon meer vertrouwd met de mensen van je eigen nationaliteit. Daar ga je dan ook mee om als immigrant.”¹¹

Rinee Scigalszky

Als we naar de geschiedenis van Tres Arroyos kijken, kan er zeker worden gezegd, dat er sprake is van een Nederlandse gemeenschap. Tegenwoordig telt die gemeenschap in Tres Arroyos ongeveer 1500 ‘leden’¹². De meeste afstammelingen van de Nederlandse immigranten voelen zich ook nu nog nauw verbonden met het land waar hun voorouders vandaan kwamen. De aanwezigheid van een Nederlands consulaat in Tres Arroyos is daar een bewijs van.

Wat vroeger vooral een probleem was, en tegenwoordig in mindere mate, is de essentialistische visie die binnen de Nederlandse gemeenschap heerste: zij waren ‘De Nederlanders’, een losstaande groep en daar kon niets aan worden gedaan. Hiermee werd hun etniciteit gereïficeerd, dit houdt in dat ze hun etniciteit gingen zien als een vaststaand ‘ding’. Volgens Baumann (1999) is dit vaker het geval bij gemeenschappen. Hij stelt, dat verschillende gemeenschappen vaak zelf een essentialistische benadering van hun eigen cultuur gaan handhaven. Op deze manier kunnen zij namelijk rechten vergaren binnen de samenleving en krijgen zij een apart, en erkend plekje binnen de samenleving. Zij gaan hun eigen cultuur zien als zijnde rigide, vaststaand en onveranderlijk. Nog belangrijker is, dat dit inhoudt, dat onderlinge verschillen met andere gemeenschappen en culturen onoverbrugbaar worden. Dit zou spanningen in de samenleving en sociale segregatie tot gevolg kunnen

---

¹¹ informeel gesprek Rinee Scigalszky 25-03-09

¹² http://www.mfa.nl/bue/over_argentinië/nederlandse

hebben. In Tres Arroyos was dit vroeger ook zeker het geval: er was sprake van een grote wig tussen de Nederlandse gemeenschap en de Argentijnen.

Tegenwoordig is de gemeenschap – door het uitblijven van nieuwe migrantengolven – meer geïntegreerd in de Argentijnse maatschappij. Er zijn namelijk al bijna vijftig jaar geen immigranten meer naar Tres Arroyos verhuisd. Hierdoor is een aantal Nederlandse Argentijnen dusdanig geïntegreerd in de Argentijnse maatschappij, dat alleen hun achternaam nog Nederlands is. Een voorbeeld hiervan is een meisje met wie ik in contact kwam. Haar achternaam was Wilgenhof, een welbekende Nederlandse achternaam in Tres Arroyos. Zij was er echter heilig van overtuigd, dat ze van Russische afkomst was, omdat haar achternaam met ‘of’ eindigde. Mensen die net zo geïntegreerd zijn als dit meisje zijn vaak afstammelingen uit de eerste migrantengolf en niet aangesloten bij de gereformeerde kerk. Vaak horen zij niet bij de Nederlandse gemeenschap. Dit was ook bij haar familie het geval. De Nederlandse gemeenschap kenmerkt zich aan het feit dat het een gereformeerde gemeenschap is, de zogenaamde leden boer zijn, of iets met de agrarische sector te maken hebben en het feit dat de leden vaak teruggrijpen naar oude Nederlandse tradities en gewoontes.

3.2 ‘Nederlands Praten’

“Toen ik hier (in Tres Arroyos- JK) kwam wonen spraken we Nederlands. We kwamen uit Nederland, dus we spraken Nederlands. Maar de taal die we spraken bleef in de tijd hangen. Toen ik in 1985 of zo voor het eerst naar Nederland ging, dacht ik dat ik perfect Nederlands sprak. Maar iedereen om me heen riep: “Dat is ouderwets, waar kom jij vandaan?” Want ik zei dingen als ‘grut’ of ‘klaar is Kees’. Want het blijft in de tijd hangen hè, de taal van hier”¹³

Rinee Scigalszky

Rinee heeft op meerdere gebieden gelijk als ze zegt, dat de taal binnen de Nederlandse gemeenschap in de tijd blijft hangen. Aan de ene kant komt het Nederlands, dat nog wordt gesproken rechtstreeks uit de jaren ‘50. Aan de andere kant is de Nederlandse taal letterlijk in de tijd blijven hangen: de jongere generaties spreken tegenwoordig amper Nederlands.

De Nederlandse taal begint door de integratie van de Nederlandse gemeenschap beetje bij beetje te verdwijnen uit de Nederlandse gemeenschap. Door interactie met de ‘gewone’ Argentijnen wordt er tegenwoordig veel vaker Spaans gesproken. Ook worden de kerkdiensten en catechese- avonden niet meer in het Nederlands gehouden. Bovendien is vijf jaar geleden het vak ‘Nederlands’ uit de Hollandse school gehaald, die een soort particuliere

---

¹³ interview Rinee Scigalszky 27- 02-09

school is geworden. Veel mensen hebben er echter spijt van, dat het Nederlands is afgeschaft. Tijdens een interview met consul Ida van Maastricht werd me duidelijk, dat de verminderde rol van het Nederlands wel wordt betreurd. Ze zei:

“Vroeger hoorden kinderen om zich heen alleen maar Nederlands: thuis, in de kerk en op de Colegio Holandés, hierdoor sprak men soms beter Nederlands dan Spaans. Tegenwoordig is de enige bron van het Nederlands de ouders, en meestal niet eens. Het is daarom niet meer dan logisch, dat de jongere generaties amper Nederlands spreken. Het is alleen wel zonde, taal is zo belangrijk. Maar ik ben er wel trots op hoor: moet je eens zien hoeveel mensen er nog Nederlands spreken zonder ooit in Nederland te zijn geweest”¹⁴

Ida maakt hier duidelijk, dat er zonder taal geen groep is, omdat er geen communicatie kan zijn. Op de vraag ‘vindt u, dat er vandaag de dag nog gesproken kan worden van een Nederlandse gemeenschap?’, antwoordde ze dan ook “*Nederlands kan het niet meer genoemd worden.*” Hiermee bevestigt ze de theorie van Sinke (1999), dat taal essentieel is bij het aangaan van relaties en het vormen van een etnische groepsidentiteit.

In de Nederlandse gemeenschap was taal vroeger van groot belang. Al vanaf het begin sprak men alleen Nederlands. Het was zelfs zo erg, dat sommige tweede-generatiemigranten wel degelijk Spaans hadden geleerd, maar het gewoon weigerden te spreken. Tegenwoordig spreken alleen oudere mensen nog vloeiend Nederlands; sommigen niet eens. Taal creëert het beeld, dat mensen hebben van de wereld; het is een sociaal middel. Veel immigranten, zoals bijvoorbeeld de Nederlandse Argentijnen vroeger, kunnen zich als het ware bedreigd voelen als ze in een land terecht komen waar hun taal in de verste verte niet lijkt op die van bewoners. Als ze vervolgens niet geaccepteerd worden, is het in feite niet meer dan logisch dat de taal essentieel wordt, hoewel het is ook niet zo is, dat de hele etniciteit of groepsidentiteit er om draait. Dit wil echter niet zeggen, dat men geen Nederlandse Argentijn is of zich zo voelt. Ida, en daarmee ook voor een deel Sinke maken een fout doordat ze voorbijgaan aan het feit, dat taal slechts een onderdeel is van een groepsidentiteit en dat andere zaken, zoals gezamenlijke afkomst soms zelfs van groter belang zijn. Het is namelijk zo dat de Nederlandse Argentijnen zich nog steeds een groep voelen terwijl er amper nog Nederlands wordt gesproken.

---

¹⁴ Interview met Ida van Maastricht 24- 03- 09

3.3 Binnen de groep blijven

“Als je vroeger met een Argentijn trouwde, had je zo de dominee bij je aan de deur om verhaal te komen halen. Gelukkig is dat niet meer zo”¹⁵

Ida van Mastrigt

Behalve bloedverwantschap is ook endogamie een aspect van etniciteit, dat door menig etnische groep als bepalend wordt gezien voor hun gezamenlijke afkomst (Eriksen, 2002).

Tegenwoordig is er niet meer zo sterk sprake van endogamie binnen de Nederlandse gemeenschap, terwijl dat aanvankelijk wel het geval was. Zo moesten mensen met elkaar trouwen vanwege hun Nederlandse achternaam en was het uit den boze om ook maar contact te hebben met Argentijnen, want die waren volgen hen lui en leefden in zonde.

Dora Beati Zijlstra is in de jaren '50 getrouwd met een van oorsprong Italiaanse man. Dat werd in die tijd ten strengste afgekeurd. Zij vertelde me, dat de dominee haar en haar man overal volgde en in de gaten hield om vervolgens alles door te vertellen aan haar moeder, die al een vreemde eend in de bijt was omdat ze met Argentijnen omging.¹⁶

Nederlanders moesten binnen de groep trouwen om de Nederlandse cultuur voort te zetten. Tot niet zo lang geleden was dit nog de norm. Tegenwoordig is de Nederlandse gemeenschap veel opener geworden. Dit komt vooral door het gebrek aan nieuwe Nederlandse immigranten. Hierdoor wordt het bijvoorbeeld onmogelijk om nog binnen de Nederlandse gemeenschap te trouwen zonder inteelt te plegen, hoewel het vroeger wel voorkwam, dat – om maar met een Nederlander te huwen – neven en nichten met elkaar trouwden. Twee echtlieden die ik gesproken heb, waren ook neef en nicht. Zij vertelden mij, dat ze altijd heel goed met elkaar op konden schieten. Toen beiden, in de jaren '50, op een leeftijd waren dat ze moesten trouwen en geen van beiden een (Nederlandse) partner had, besloten ze maar met elkaar te trouwen. Dit had echter wel consequenties: ze konden geen kinderen krijgen, dus moesten ze die adopteren. Uiteindelijk hebben ze twee Argentijnse kinderen geadopteerd en deze met de ‘Nederlandse cultuur’ opgevoed.¹⁷

Situaties zoals bovenstaande kwamen vroeger vaker voor. Na verloop van tijd werd duidelijk, dat er steeds minder Nederlandse Argentijnen waren om mee te trouwen. Er werden daarom ook huwelijken gesloten tussen de Nederlandse en de Deense gemeenschap die ook groot is in Tres Arroyos. Rinee legt uit waarom:

---

¹⁵ interview Ida van Mastrigt 24-03-09

¹⁶ interview Dora Beati Zijlstra 27-02-09

¹⁷ informeel gesprek met het echtpaar Boerma 07-03-09

“Wij hadden veel raakvlakken met de Denen, een soortgelijke mentaliteit, soortgelijk uiterlijk. Je voelt je meer vertrouwd met mensen die op jou lijken. En zij waren Luthers hè, die Denen. Dat lijkt erg op gereformeerd, maar minder streng. Mijn vader was ook Luthers.”¹⁸

Daarna werden er ook steeds meer huwelijken gesloten tussen Nederlandse Argentijnen en Argentijnen. Sommige mensen uit oudere generaties moesten hier aanvankelijk erg aan wennen. Zo zei een informante:

“Mijn oudste dochter is met een Argentijn getrouwd. Het is een hele lieve jongen, maar ik moest eerst maar weinig van hem hebben. Je merkt het meteen: ze denken anders en hij was niet van de kerk. En ik kon geen Nederlands spreken met mijn dochter als hij er is. Ik kon zo weinig met hem.”¹⁹

Over het algemeen werden de huwelijken gesloten binnen de gereformeerde kerk, waarbij de Argentijn zich bekeerde. Uit observaties is me echter opgevallen, dat er bijna geen Argentijnse mannen in de kerk zitten, wel Argentijnse vrouwen. Mijn inziens is dit te wijten aan de Argentijnse machocultuur, waarbij vrouwen eerder geneigd zijn hun man te gehoorzamen.

Nederlandse Argentijnen die niet bij de gereformeerde kerk hoorden, zijn over het algemeen altijd iets opener geweest over het huwen van Argentijnen. Velen van hen zijn alleen geëmigreerd en niet met hun familie, wat al veel verschil maakt. Ook zijn er Nederlandse Argentijnen die zelf katholiek zijn. Het echtpaar Joosten is hier een voorbeeld van. Zij zijn Nederlandse katholieke immigranten. Zij gingen naar de katholieke kerk en daar waren amper Nederlandse Argentijnen te vinden. Hierdoor werden ze als het ware gedwongen om snel te integreren.²⁰

Bij Nederlandse Argentijnen die een NSB-achtergrond hebben, ligt het anders. Dit waren namelijk vaak stellen die al met elkaar getrouwd waren en die Nederland ontvlucht waren. Er zijn echter nog wel ex-NSB'ers die ongetrouwd zijn gebleven. Dit betreft bijna altijd mannen en de reden hiervan is me tijdens mijn onderzoek niet duidelijk geworden.

---

¹⁸ informeel gesprek met Rinee Scigalszky 02-03-09

¹⁹ informeel gesprek na de kerkdienst 22-02-09

²⁰ informeel gesprek Martin Joosten (familie van het echtpaar), datum onbekend

3.4 Mentaliteit en discriminatie

“Los holandeses son raros.”²¹

Pipi Mendiberri (joking)

De meerderheid van de Nederlandse Argentijnen vormt nog steeds een hechte groep die enigszins losstaat van de Argentijnse samenleving. In Tres Arroyos wordt nog steeds gesproken over ‘los holandeses’ of ‘la colonia holandesa’ als het over Nederlandse Argentijnen gaat. Als ik zelf onder Argentijnen was, werd ik ook altijd ‘la holandesa’ genoemd, terwijl ik oorspronkelijk Argentijns ben. De gemeenschap is onder andere zo hecht, omdat de meeste Nederlanders een boerenbedrijf bezitten en daarmee veel handel drijven met elkaar. Wat uit mijn interviews vooral naar voren komt, is dat de Nederlandse Argentijn een heel andere mentaliteit heeft dan de Argentijn. Dit is volgens velen een cruciaal verschil:

Nederlandse Argentijnen zijn nog steeds erg stug en nuchter. Ze hebben een arbeidersmentaliteit die voorop stelt, dat men moet werken voor zijn geld. Ook zijn de oudere generaties nog steeds van mening, dat hún voorouders Tres Arroyos daadwerkelijk hebben opgebouwd. Mogelijk komt dit door het calvinistische gedachtegoed die het gereformeerde geloof met zich meebracht. Ook worden Nederlandse Argentijnen gezien als veel koppiger en meer stoïcijns dan de Argentijnen. Berti van den Berg, een gereformeerde informant die zich op en top Nederlander voelt, zei:

“Daar waar de Argentijn het bijltje erbij neergooit, gaat de Nederlander stug door.”²²

Argentijnen leven veel Bourgondischer en vrijer. Dit tot grote ergernis van de Nederlandse Argentijnen die hen als lui beschouwen. Hier handelt het ook weer om de oudere generaties. Velen van hen zijn het er bijvoorbeeld niet mee eens, dat er in Argentinië siësta wordt geslapen. Een informante zei, dat ze dit eigenlijk alleen maar irritant vond, de winkels waren immers dicht en je kon ’s middags niets doen. Er moet echter wel gezegd worden dat de meeste Nederlandse Argentijnen zich goed hebben aangepast als het gaat om siësta slapen.

Er zijn daarentegen ook mensen die de mediterrane mentaliteit de schuld geven van de economische situatie van het land. Ze vinden, dat het te veel in de mensen zit om ‘mañana’ (morgen) te zeggen. Ze stellen te vaak dingen uit, daarom doen ze ook niets aan de armoede

---

²¹ Informeel gesprek met Pipi Mendiberri 26= 03=09, vertaling: “Nederlanders zijn raar”

²² interview Berti van der Berg 30-03-09

en de steeds groter wordende sloppenwijken. Ida zei, dat het in Nederland zo goed gaat door de mentaliteit die ze hebben. Veel Nederlandse Argentijnen die naar Nederland zijn geweest zeggen, dat ze qua mentaliteit beter in Nederland passen, maar liever in Argentinië wonen, omdat daar veel meer mag en ze er zijn opgegroeid. Zoals Ida die stelt:

“Het is hier een ander leven, mensen hebben meer tijd hier. En ze zijn veel gauwer tevreden met dingen. Maar toch: het woord ‘gezellig’ is alleen Nederlands.”²³

Een andere oorzaak van de hechtheid van de Nederlandse gemeenschap is het feit, dat ze door de jaren heen nogal gediscrimineerd werden. Het feit, dat ze door de buitenwereld als ‘anders’ werden beschouwd, heeft ervoor gezorgd, dat de gemeenschap meer naar binnen is gekeerd en op haar beurt weer Argentijnen is gaan discrimineren.

Hoewel het tegenwoordig niet vaak meer voorkomt, was het vroeger wel heel erg. Veel informanten kunnen zich nog herinneren, dat veel Nederlands Argentijnse kinderen onder begeleiding naar school moesten, omdat anders Argentijnse kinderen ze in elkaar sloegen²⁴.

Rinee Scigalszky herinnert het zich nog goed:

“Op het internaat van de Hollandse school was het erg besloten, alleen Nederlanders. Binnen die hekken was het veilig, want er was veel racisme. Soms was het vreselijk om naar buiten te gaan. We werden uitgescholden voor ‘Ruso Polako’²⁵, omdat we blond waren en ze riepen: ‘Holandes culo al reves’²⁶, en trokken ons aan het haar. En ze riepen dingen naar ons, heel erge dingen, ik ga ze niet herhalen zo erg. Soms gooiden ze zelfs stenen of modder naar ons, het was vreselijk.”²⁷

Bij de discriminatie van de Nederlandse Argentijnen komt het proces van stereotypering en stigmatisering naar boven, zoals vermeld in het theoretische kader (Chrysochoou, 2004 en Eriksen, 2002). Hierdoor is sprake van een ingroep en een uitgroep, waarbij de Nederlandse Argentijnen duidelijk tot de uitgroep behoorden. Doordat de Nederlandse Argentijnen veel gediscrimineerd zijn, zijn ze op hun beurt weer gaan neerkijken op de Argentijnen. Er heeft een collectieve sociale actie plaatsgevonden waar ook Chrysochoou (2004) het over heeft. De Nederlandse Argentijnen hebben door hard te werken meer kapitaal weten te vergaren dan

---

²³ interview Ida van Maastricht 24-03-09

²⁴ informeel gesprek met Toon Kolen 01-03-09

²⁵ vertaling: Poolse Rus

²⁶ vrij vertaald: ‘Hollander, je kont zit verkeerd om’

²⁷ interview Rinee Scigalszky 27-02-09

de Argentijnen en zijn zichzelf als het ware ‘beter’ dan de Argentijnen gaan voelen: zij zijn uiteindelijk de ingroep geworden.

Er heeft dus een wisselwerking plaatsgehad. De Nederlandse Argentijnen zijn steeds als een aparte groep neergezet, dus zijn ze zich er naar gaan gedragen. Zij zijn ‘de hardwerkende, rijke Nederlanders’ die als het ware losstaan van de rest van de samenleving in Tres Arroyos. Hier komt ook weer de essentialisering van etniciteit en cultuur kijken, zoals door Baumann (1999) is beschreven.

Tegenwoordig is er nog maar weinig sprake van openlijke discriminatie van beide kanten.

Wel opvallend is het positief discrimineren van de Nederlandse Argentijnen door de Argentijnen. Dit staat lijnrecht tegenover de negatieve stereotypering en stigmatisering van vroeger. Stereotypering kan dus ook positief zijn, iets dat binnen de gelezen theorie maar weinig ter sprake komt. Voor een Argentijnse vrouw is het iets goeds om een Nederlander aan de haak te slaan. Een voorbeeld hiervan is Estefania Soriano, een jonge Argentijnse vrouw wiens vriend Edison Attema een Nederlandse Argentijn is. Estefania wordt erg door haar vader gepusht om met Edi te trouwen, dit alleen omdat hij een blonde Nederlandse Argentijn is.²⁸ Men gaat er namelijk vanuit, dat de Argentijnse Nederlanders rijk zijn en veel vee en land hebben, iets wat in dit onderhavige geval niet de werkelijkheid is.

3.5 Afsluitend

In dit hoofdstuk is duidelijk geworden, dat er in Tres Arroyos daadwerkelijk een Nederlandse gemeenschap bestaat. Al sinds het einde van de 19^e eeuw zijn er Nederlanders naar Tres Arroyos geëmigreerd en die hebben langzaamaan Tres Arroyos gemaakt tot wat het is.

Het is wel een feit, dat er grote veranderingen zijn opgetreden sinds de zogenaamde stichting van de gemeenschap. Het was vroeger uit den boze om ook maar met Argentijnen om te gaan, laat staan om met ze te trouwen. Tegenwoordig is dit niet meer het geval. De gemeenschap is opener geworden en, hoewel ze soms nog wel buiten de Argentijnse samenleving staan, meer geïntegreerd. Dit komt vooral naar voren uit het feit, dat veel Nederlandse Argentijnen met Argentijnen trouwen en het feit, dat er bij de jongere generaties eigenlijk geen Nederlands gesproken wordt. Veel oudere Nederlandse Argentijnen betreuren deze ontwikkeling zeer, maar ze kunnen er weinig aan doen.

Een spil binnen de Nederlandse gemeenschap is de gereformeerde kerk. In dit hoofdstuk is het niet ter sprake gekomen, maar in hoofdstuk 5 wordt dit aspect nader toegelicht. Iets wat de

---

²⁸ informeel gesprek met Estefania Soriano 02-04-09

Nederlandse gemeenschap namelijk daadwerkelijk tot een gemeenschap maakte, is die gereformeerde kerk. Nog steeds speelt de gereformeerde kerk een grote rol binnen de Nederlandse gemeenschap, maar dan vooral onder de oudere generaties. De meeste jongeren gaan al niet meer naar de kerk. Wel speelt de kerk nog een rol als het gaat om het bepalen wie er wel en niet bij de Nederlandse gemeenschap hoort. Als een Nederlandse Argentijn niet gereformeerd is, hoor hij ook niet echt bij de Nederlandse gemeenschap.

De Nederlandse gemeenschap mag dan wel door de jaren heen geïntegreerd zijn in de Argentijnse samenleving, toch worden de Nederlandse Argentijnen nog steeds als een groep apart gezien. De Nederlandse Argentijnen schrijven dit toe aan een verschil in mentaliteiten die niet goed samengaan. Zoals hierboven besproken, heeft jarenlange discriminatie van beide kanten heeft ervoor gezorgd, dat de Nederlandse Argentijnen los staan van de ‘autochtone’ Argentijnen. Door het vormen van in- en uitgroepen zijn de Nederlandse Argentijnen letterlijk een aparte en zeer hechte gemeenschap geworden.

In het volgende hoofdstuk zal specifiekere worden ingegaan op de vraag in hoeverre deze zeer hechte gemeenschap nog Nederlands is en hoe zij hun Nederlandse etnische identiteit vormt.

4: Typisch Hollands

Geschiedenis wordt vaak gemanipuleerd en gereïficeerd door groepen om hun etnische identiteit te ondersteunen. Etnische identiteiten die een gezamenlijke geschiedenis claimen, functioneren als psychologisch geruststellend voor de personen binnen de groep in onrustige tijden. Er is een onveranderlijke stabiele kern van etnisch *belongingness* die de personen verzekert van een continuïteit van het verleden. Dit kan een grote bron van zelfrespect en persoonlijke authenticiteit in de moderne wereld vormen (Eriksen, 2002: 68).

In dit hoofdstuk ga ik in op hoe de Nederlandse gemeenschap vaak teruggrijpt naar geschiedenis en oude tradities om daarmee hun etnische identiteit te bevestigen.

4.1 Een Nederlands huis

“Ik voel me Nederlands en Argentijns. Misschien voel ik me zelfs meer Nederlands. Ja, ik voel me meer Nederlands, ik ben nog nooit in Nederland geweest, maar ben opgegroeid met eigenlijk alleen maar Nederlanders om me heen. Ik ben er trots op, dat ik vloeiend Nederlands spreek en houd ook erg van Nederlandse muziek.(...) Ik vind mezelf ook anders dan Argentijnse vrouwen”²⁹

Mikie Attema

Het huis van Mikie ziet er niet uit als een normaal Argentijns huis. Bij aankomst zie ik meteen de grote sticker op de pick-up truck voor het huis. Hij is rood, wit en blauw met in het midden de afkorting ‘NL’. Aan de andere kant is nog een sticker geplakt met de naam ‘Aalten’ en het wapen van dit dorp. Aalten is een dorpje in de Nederlandse Achterhoek waar veel Nederlandse Argentijnen naartoe zijn geremigreerd.

Wanneer je het huis van Mikie binnen gaat, is er aanvankelijk niets, dat in het oog springt, behalve dan dat Marianne Weber je al zingend laat weten, dat je haar hartendief bent. Dan kom je de woonkamer binnen, Jan Smit heeft Marianne inmiddels opgevolgd en vertelt, dat hij van zijn oma houdt. Op het televisietoestel prijken drie Delfts Blauwe beeldjes: een koe en twee molens. Aan de rechterkant, bij een kast, hangen verscheidene klompjes aan de muur. In die kast zelf liggen en hangen Delfts Blauwe beeldjes, Nederlandse lepeltjes met molentjes erop, een Delfts Blauwe kaasschaaf en tegeltjes met wijze Nederlandse spreuken.

Op naar de keuken.

²⁹ informeel gesprek met Mikie Attema 23-03-09

Ook daar is aanvankelijk niets opmerkelijks te zien, totdat je naar de koelkast loopt, waarvan de deur bedolven is onder de ‘Nederland’- magneetjes en stickers. En je treft er zelfs een Delfts blauwe kaasschaaf aan.

Ten slotte is er nog de lange, donkere gang die naar de badkamer leidt. Als je daar doorheen loopt, worden je hoopgevende woorden op het hart gedrukt die geborduurd in een lijst staan: ‘Wacht op den Here, wees sterk’.

4.2 Oude tradities

Net als het huis van Mikie, zijn er meerdere. Veel huizen van Nederlandse Argentijnen zijn bekleedt met snuisterijen die aan het zogenoemde vaderland doen denken. Dit wordt niet alleen gedaan omdat men het mooi vindt, maar ook simpelweg omdat het Nederlands is. Dit is ook bij Mikie het geval. Het grijpt terug op wat zij denken, dat typisch Nederlands is en willen op deze manier hun etnische identiteit bevestigen en uitdragen. Op deze manier zetten ze zich ook af tegen de Argentijnse cultuur. Oude tradities worden als zeer belangrijk gezien als het gaat om het ‘Nederlander-zijn’. Zo vertelde een informante vol trots aan mij, dat haar man een sjoelbak had gemaakt. Sjoelen had ze altijd al leuk gevonden en Argentijnen kennen het niet. Als zij dan vroegen wat dat ding in haar berging was, dan zei ze: “Dat is iets Hollands”.

Ook het maken van Oudhollandse snijkoek is nog steeds erg in trek binnen de Nederlandse gemeenschap. Mikie staat er bijvoorbeeld binnen die gemeenschap om bekend, dat ze heel goede snijkoek maakt; naar haar Friese grootmoeder’s recept.

Dit teruggrijpen op oude tradities heeft te maken met het verlangen om ergens thuis te zijn. Hedetoft en Hjort (2002) schrijven hierover, dat dit verlangen beelden en herinneringen van het thuisland kan oproepen die niet rijmen met de huidige situatie van dat land. Men grijpt echter alsnog terug naar die herinneringen om zichzelf een thuisgevoel te geven in een andere context. De oude tradities zijn in dit geval die herinneringen. Het feit dat oude tradities nog steeds zo hoog in het vaandel staan, heeft te maken met de essentialisering van cultuur. De mensen grijpen terug naar oude herinneringen, snuisterijen en tradities en denken dat ze op deze manier nog Nederlander zijn, terwijl het ‘Nederlander- zijn’ veel meer is dan oude tradities.

Oudere generaties houden zich meer aan deze tradities dan de jongeren. Zo worden bijvoorbeeld de Nederlandse feestdagen als Koninginnedag, Sinterklaas en 4 en 5 mei niet meer gevierd, terwijl dit vroeger aan de orde van de dag was.

In 1931 is vanuit de gereformeerde kerk door Dirk ‘Diego’ Zijlstra de Oranjevereniging opgericht om nieuwe immigranten te laten wennen aan hun nieuwe land, zonder daarbij de band met Nederland kwijt te raken. Deze vereniging bestaat nog steeds. De Oranjevereniging had een eigen bibliotheek met Nederlandstalige boeken om het Nederlands niet verloren te laten gaan. Deze boeken zijn tegenwoordig nog te vinden in de bibliotheek van de Gereformeerde kerk. De Oranjevereniging is later een soort van feestcommissie geworden en heeft veel gedaan om de Nederlandse cultuur binnen de Nederlandse gemeenschap te houden. Zo vierde men lange tijd Koninginnedag, eerst op 31 augustus daarna op 30 april. Bij deze vieringen was er altijd een Nederlandstalig cabaret en zong het kerkkoor Nederlandse liederen.³⁰ Rinee kan het zich allemaal nog goed herinneren:

“Drie keer per jaar hadden we van de Hollandse kolonie een groot feest. Je had 9 juli, dat is dé dag van Argentinië. Dan had je toneel en muziek en versjes zeggen, dat was een feest. Dan had je 31 augustus, dat was toentertijd Koninginnedag. Dan had je ook een groot feest, dan zong het koor ook. Het was nooit met eten of zo, het was altijd met cultuur en toneel. (...) Daarna had je nog het feest van de verschillende nationaliteiten. Daar heeft elke nationaliteit een eigen stand. De Spanjaarden verkopen dan bijvoorbeeld paella en wij staan er met snijkoek, yoghurt, boterkoekjes, komijnekaas en allemaal Hollandse dingetjes.”³¹

Ook werden er om de zoveel tijd ‘Nederlandse avondjes’ gehouden, waarbij de oude Nederlandse tradities hoog in het vaandel stonden. Zo werd er gesjoeld, snijkoek gegeten en Nederlands gepraat. Ook organiseerde de Oranjevereniging etentjes zoals ‘snertavondjes’, waar in de winter, erwtensoep gegeten werd.

Het feit dat de Nederlandse Argentijnen teruggrijpen op oude tradities bij het vormen van hun etnische identiteit komt overeen met de theorie van Halleh Ghorashi (2003). Zij stelt, dat sterke gevoelens voor het zogenoemde thuisland ervoor zorgen dat immigranten een nieuw soort thuisland creëren op basis van herinneringen en tradities uit het thuisland.

4.3 Niet Nederlands, niet Argentijns

“Ik ben een Nederlander, dat ben ik altijd geweest. We werden vroeger altijd als ‘anders’ gezien en we zullen altijd ‘anders’ blijven. Wij Nederlanders hebben een heel andere mentaliteit dan de Argentijnen.”³²

Dora Beati Zijlstra

---

³⁰ informatie uit: “La iglesia Reformada: 100 años”

³¹ interview Rinee Scigalszky 27-02-09

³² interview Dora Beati Zijlstra 27-03-09

De Nederlandse Argentijnen in Tres Arroyos proberen, zoals hierboven vermeld, hun Nederlandse identiteit te onderhouden door zich af te zetten tegen de Argentijnen en zich vast te klampen aan oud-Nederlandse tradities.

In de periode, dat ik in Argentinië was, heerste er een droogte. De meeste Nederlandse Argentijnen wonen en werken op het platteland, dus de zaken gingen niet goed. Daar kwam nog bij, dat presidente Cristina Kirchner bezuinigingen invoerde die erg nadelig waren voor de mensen op het platteland. Steeds minder mensen waren dientengevolge tevreden met de presidente.

In tijden, zoals deze – wanneer het slecht gaat met Argentinië – gaan de Nederlandse Argentijnen – vooral van oudere generaties – zich steeds meer Nederlander voelen. Zo kreeg ik tijdens mijn verblijf meerdere keren te horen, dat het heersende katholieke geloof de schuld heeft van het feit, dat er zo veel armoede heerste: de katholieken hebben geen goede arbeidsethos in tegenstelling tot de calvinistische Nederlandse Argentijnen. Katholieken zijn lui en liggen de hele middag siësta te slapen, werd mij meer dan eens verteld.

Tijdens de verschillende interviews werd er vol lof over Nederland gepraat en werden er dingen gezegd zoals het volgende:

“In Nederland is alles zo goed geregeld, alles loopt op tijd en verloopt soepel. Daar heb je geen armoede zoals je die hier ziet. Daar leef je veel makkelijker”³³

Hoe ontevredener de mensen zijn over het land hoe meer ze gaan terugverlangen naar Nederland, ook al zijn sommigen er zelf nooit geweest. Veel Nederlandse Argentijnen gaan daarentegen wel een keer naar Nederland. Meestal op vakantie, maar soms ook om er te blijven. De meeste mensen die er willen blijven wonen, komen gedesillusioneerd terug. Het Nederland uit de jaren '50 bestaat immers niet meer en ze komen een heel ander Nederland tegen dan dat ze hadden verwacht. Dit gebeurt vooral bij kinderen van eerste generatie immigranten. Zij hebben van hun ouders veel mooie verhalen gehoord over Nederland en willen het met eigen ogen zien. Op deze manier komen ze erachter, dat Nederland niet het paradijs is waar ze op hoopten en komen ze er bovendien achter, dat ze geen Nederlander zijn, terwijl ze ook geen Argentijn zijn. Er is hier dus sprake van een nieuwe etnische identiteit: de Nederlands- Argentijnse etnische identiteit. Er is hier sprake van een ‘*hyphenated identity*’: een koppeltekenidentiteit (Ghorashi, 2003). Hoewel de Nederlandse gemeenschap er zoveel mogelijk aan doet om de Nederlandse etnische identiteit

---

³³ informeel gesprek Luisa Zandstra 25-03-09

te behouden, kan ze niet voorkomen, dat de Argentijnse identiteit haar intrede doet. De kinderen gaan naar een school waar alleen Spaans wordt gesproken en krijgen veel Argentijnse vriendjes en vriendinnetjes, waarvan de gebruiken worden overgenomen. Zo gaat het al jarenlang. Dit maakt, dat de Nederlandse Argentijnen niet meer echt Nederlands zijn, maar ook geen echte Argentijns: in Nederland zijn ze Argentijnen en in Argentinië Nederlanders. Ze hebben een hybride etnische identiteit.

Rita Kolen heeft dit aan de levende lijve ondervonden. Zij besloot in 2004, na het overlijden van haar man, met haar kinderen Mariano, Alejandro en Natalia naar Nederland te emigreren. Als Nederlandse Argentijn had ze altijd al veel mooie verhalen over Nederland gehoord en ze voelde zich ook altijd Nederlandse. Bovendien was haar broer met succes naar Nederland geëmigreerd. In navolging van hem kwam zij ook terecht in Aalten. Vol goede moed begon zij haar nieuwe leven, maar al snel bleek het toch zwaarder dan aanvankelijk gedacht. Het leven in Nederland was totaal anders dan in Argentinië; ze had problemen met de taal en kon maar niet wennen aan het klimaat en de mensen. Ook haar kinderen konden niet wennen; haar dochter werd zelfs letterlijk ziek van heimwee. Ze kwamen erachter, dat het niet uitmaakt wat hun paspoort zei: ze waren toch echt geen Nederlanders. Na een vakantie in Tres Arroyos werd het voor hen ook duidelijk, dat dit hun thuis was en in minder dan een jaar waren ze weer geëmigreerd.

Verhalen als die van Rita en haar gezin zijn niet vreemd binnen de Nederlandse gemeenschap. Deze verhalen ondersteunen de theorie van Fredrik Barth (1969) die stelt, dat etnische en sociale identiteiten fluïde zijn, afhankelijk van de context, en bovendien dat ze het onderwerp kunnen zijn van onderhandeling. Dit komt vaak naar voren bij mensen met een dubbele nationaliteit. In Argentinië voelen de meeste Nederlandse Argentijnen zich dankzij hun afkomst Nederlander. Maar eenmaal in Nederland voelen ze zich Argentijn omdat ze in Argentinië zijn opgegroeid.

Het zogenaamde dubbele gevoel van de Nederlandse Argentijnen kan worden uitgelegd aan de hand van de Identity Process Theory (Chrysochoou, 2004). Deze theorie zegt, dat identiteit een psychologisch proces is, gecreëerd door acties en gedachten. Daar komen vier aparte psychologische processen bij kijken. De Nederlandse gemeenschap is niet volledig

geassimileerd in de Argentijnse maatschappij, hoewel dit steeds meer aan het gebeuren is. Doordat de Nederlandse gemeenschap niet geheel geassimileerd is, treedt het proces van *continuity* op: ondanks veranderingen in de maatschappij is de Nederlands- Argentijnse mentaliteit deels hetzelfde gebleven. De informatie die de Nederlandse Argentijnen krijgen, wordt dus geabsorbeerd op een Nederlands Argentijnse manier en niet, zoals zij denken, op een typisch Argentijnse manier. Hierbij komt het proces van *distinctiveness* kijken: de Nederlandse Argentijnen voelen zich uniek in de Argentijnse maatschappij omdat zij niet dezelfde mentaliteit hebben als de Argentijnen. Er kan ook worden gezegd, dat de processen van *self- efficacy* en *self-esteem* voortkomen uit het feit, dat de Nederlandse Argentijnen zich uniek voelen, vooral doordat ze vinden, dat hun calvinistische arbeidersmentaliteit over het algemeen beter is dan de 'mañana'- mentaliteit van de katholieke Argentijnen. Echter, als de Nederlandse Argentijnen terug naar Nederland gaan en in een andere context terecht komen, dan komt het evaluatieproces op gang. Hierdoor gaan ze met andere ogen naar de Nederlandse gemeenschap kijken en komen ze er achter, dat ze niet Nederlands, niet Argentijns, maar Nederlands-Argentijns zijn. Daardoor veranderen de waarden en de inhoud van hun identiteit. Chrysochoou stelt, dat het evaluatieproces constant aan de gang is. Hiertegen ga ik weliswaar niet in discussie, maar ik vind wel, dat het proces als het ware een duw in de rug krijgt wanneer een persoon van context verandert. Op die manier neemt een persoon namelijk afstand van zijn alledaagse situatie en ontstaat er de ruimte om na te denken over zaken als bijvoorbeeld zijn etnische identiteit.

4.4 Een kwestie van geloof

Een ander aspect van het vormen van de Nederlandse etnische identiteit, is het aanhangen van het gereformeerde geloof. Het overgrote deel van de Nederlandse Argentijnen is gereformeerd en iedereen kent de Nederlands-Argentijnse families die dat niet zijn. De gereformeerden maken hier zeker nog onderscheid in: ben je niet gereformeerd, dan ben je ook geen volwaardige Nederlander. De Nederlandse gemeenschap onderscheidt zich van de rest van Argentinië door als enige migrantengroep gereformeerd te zijn. Hun religie bevestigt in hun ogen hun etniciteit. Zij claimen namelijk erg Nederlands te zijn door zich af te zetten tegen de katholieke Argentijnen door ze bijvoorbeeld buiten te sluiten.

Ook hierbij komt een negatieve stereotypering van de katholieke Argentijn kijken. Doordat die negatieve stereotypering erg zit ingebed in de Nederlandse gemeenschap, willen veel Nederlanders de Argentijnen niet bij hun kerk hebben. Ze willen een plekje voor zichzelf en vinden die bij de gereformeerde kerk.

Als we naar de gereformeerde kerk kijken, zien we, dat de Argentijnen nog steeds worden buitengesloten. Uit een interview met Toon Kolen blijkt, dat het de laatste jaren niet goed gaat met de gereformeerde kerk, vooral door geldnood. Desondanks stelt de kerk zich niet open voor Argentijnen en is er ook geen verder missionariswerk. Ook worden de Argentijnen die wél naar de gereformeerde kerk gaan als eerste aangekeken als er iets mis gaat. Dit zijn meestal Argentijnen die getrouwd zijn met Nederlandse Argentijnen. Toon zei:

“De gereformeerde kerk graaft haar eigen graf als het zo door blijft gaan. Ze doen er niets aan om Argentijnen bij de kerk te betrekken, de gereformeerde kerk is voor hen gewoon Nederlands. Maar ze zitten wel zonder geld en steeds minder Nederlanders gaan nog naar de kerk. Ooit moeten ze wel uitrijken naar de Argentijnen, maar dat doen ze niet.”³⁴

Niet-gereformeerde Nederlandse Argentijnen gingen nooit uit van religie. Zij grepen van het begin af aan al meer terug naar de gezamenlijke afkomst van de Nederlanders als het ging om het ‘kwalificeren’ van mensen. Eriksen (2002) stelt, dat dit het eerste is waar men aan denkt als men het over etniciteit heeft: een symbolische gezamenlijke afkomst. Daar waar gereformeerde Nederlandse Argentijnen teruggrijpen op religie als gezamenlijke binding, grijpen niet-gereformeerde terug op hun nationale afkomst. Eriksen zegt hier verder over, dat er binnen een gemeenschap groepen kunnen ontstaan met een eigen visie. Juist wanneer er veel contact is tussen de groepen, worden hun identiteiten belangrijker en vinden ze het belangrijker om ‘anders’ te zijn. Gereformeerde Nederlandse Argentijnen en niet-gereformeerden staan in dat opzicht ook redelijk ver van elkaar vandaan. Nederlanders die niet bij de gereformeerde kerk horen, zijn minder gericht op het geloof als een sociaal fenomeen, omdat zij bij verschillende kerken horen of helemaal geen geloof aanhangen. Velen van hen waren vroeger al minder strikt over de omgang met Argentijnen en vonden de gereformeerden maar een stel hypocrieten. Een katholieke Nederlands-Argentijnse informant vertelde mij:

“Hoe kunnen de gereformeerden leven? Ze hebben zo veel regeltjes die ze zogenaamd allemaal volgen. Ze genieten niet.”³⁵

Ook al zijn de niet-gereformeerde Nederlandse Argentijnen meer gericht op de gezamenlijke afkomst; ze zijn veel minder hecht dan de gereformeerden. Dit komt omdat het geloof een grote band schept die zij op die manier niet hebben. Doordat ze de sociale controle van de

---

³⁴ interview Toon Kolen 12-02-09

³⁵ informeel gesprek op 10-03-09, informant wenst onbekend te blijven

gereformeerde kerk niet ervaren, leven de niet- gereformeerde Nederlandse Argentijnen meestal vrijer, waardoor er ook meer variatie onder het gedachtegoed van de mensen ontstaat. Kees Joosten zei bijvoorbeeld tegen mij:

“Ik ga met iedereen gelijk om. In Nederland ga je toch ook niet met Nederlanders om alleen maar omdat ze Nederlands zijn?”³⁶

Riné Scigalszky daarentegen vertelde me:

“Het Nederlandschap schept een band, het is veel fijner om met ‘je eigen mensen’ om te gaan, daarom heb ik ook weinig Argentijnse vrienden.”³⁷

Nederlandse Argentijnen die niet gereformeerd zijn, horen echter niet bij de Nederlandse gemeenschap, die is immers gereformeerd. Ook al zijn ze voor zichzelf nog wel een Nederlandse Argentijn, zijn ze dit voor de gereformeerde Nederlandse Argentijnen niet, simpelweg omdat ze niet gereformeerd zijn. Het feit dat de Nederlandse gemeenschap exclusief gereformeerd is, ondersteunt de theorie van de *reinforcing cleavages* (Nepal, Bohara, Mitchell, 2006). De grenzen van religie en etniciteit overlappen elkaar op een dergelijke manier, dat er een aparte groep ontstaat. Mensen die weliswaar dezelfde etniciteit, maar niet dezelfde religie hebben, behoren niet tot de Nederlandse gemeenschap. Hierdoor is er geen sprake meer van één etnische groep Nederlanders. Bovendien is de Nederlandse etnische identiteit door de jaren heen ook vervlochten met de Argentijnse, waardoor de grenzen van beide etnische identiteiten steeds meer zijn komen te vervagen. De grootste grens is uiteindelijk het gereformeerde geloof gebleken en ook gebleven. Nederlandse Argentijnen die niet gereformeerd zijn, zijn over het algemeen dan ook ‘Argentijnser’ dan de gereformeerde Nederlandse Argentijnen.

4.5 De jeugd van tegenwoordig: etnische anomaliteiten

Zoals al eerder is gesteld, is er een groot verschil tussen de verschillende generaties als het gaat om het vormen van de etnische identiteit. Zo voelen de ouderen zich over het algemeen meer Nederlands en dragen dit dan ook uit. De jongere generaties zijn al veel meer geïntegreerd in de Argentijnse samenleving en voelen zich vaak volledig Argentijns. Dit kan leiden tot lastige situaties met de oudere generaties. De kinderen van de Nederlandse Argentijnen zijn etnische anomaliteiten geworden (Eriksen 2002). Ze zijn al erg aangepast aan de cultuur van Argentinië, maar hebben ook nog te maken met de cultuur van hun ouders.

---

³⁶ informeel gesprek Kees Joosten, 05-04-09

³⁷ interview Rinee Scigalszky, 27-02-09

Ook hun uiterlijk speelt hierbij een rol. De Nederlandse Argentijnen zijn over het algemeen lang, blond en hebben blauwe ogen. Dit in tegenstelling tot de kleinere, donkere Argentijnen. Hierdoor worden ze door de overheersende cultuur ook als ‘anders’ beschouwd, waardoor ze weer als het ware gedwongen worden zich Nederlands te noemen.

De meeste kinderen van Nederlandse Argentijnen kiezen er echter voor om zoveel mogelijk te assimileren. Zo had geen enkele jongere Nederlandse Argentijn die ik gesproken heb een relatie met een andere Nederlandse Argentijn, maar wel met autochtone Argentijnen. Ook ging bijna niemand meer naar de Colégio Holandés.

Het feit, dat de meeste jongeren proberen te assimileren betekent echter niet dat ze ‘hun’ cultuur achterwege laten. Veel etnische anomaliteiten zitten letterlijk tussen twee culturen in. Binnen de Nederlandse gemeenschap is het bijvoorbeeld in de mode om je kind een Nederlandse naam te geven, ook al heb je verder weinig binding met je Nederlandse wortels. Dit zijn vaak wat ouderwetse Nederlandse namen als: Jan, Klaas of Marietje. Deze kinderen hebben officieel Spaanse namen (Juan, Nicolás of Maria), maar hun roepnaam is Nederlands. Zo laat men onbewust zien, dat ze tussen twee culturen in zitten. Of zoals Eriksen (2002) het stelt: ze zijn *‘betwixed and between’*.

4.6 Afsluitend

In dit hoofdstuk is uiteengezet hoe Nederlandse Argentijnen hun etnische identiteit vormen. Over het algemeen grijpen ze vooral terug op Oudhollandse tradities als sjoelen, snijkoek eten en het vieren van Nederlandse feestdagen. De Oranjevereniging heeft hier veel aan bijgedragen. Nu de Oranjevereniging minder actief is, komen typisch Nederlandse activiteiten steeds meer op de achtergrond te staan.

Wel is het lidmaatschap van de gereformeerde kerk iets van de Nederlandse gemeenschap, dat volgens hen Nederlands maakt. Als je hierbij hoort, ben je Nederlands; dan hoor je erbij en anders niet. Nederlandse Argentijnen die niet gereformeerd zijn, grijpen meer terug op hun gemeenschappelijke achtergrond en gemeenschapsdenken, alleen behoren zij niet tot de Nederlandse gemeenschap.

Veel Nederlandse Argentijnen voelen zich nog Nederlander, omdat ze zo zijn opgegroeid en door de rest van de samenleving altijd als Nederlanders werden gezien. Ze hebben hun etnische identiteit opgebouwd aan de hand van Nederlandse gebruiken die in Nederland tegenwoordig niet meer van kracht zijn. Wanneer Nederlandse Argentijnen naar Nederland gaan, komen ze er achter, dat ze eigenlijk niet Nederlands zijn. Het Nederland, waarmee zij zijn opgegroeid, bestaat niet meer. Ze voelen zich echter ook geen Argentijn; de Argentijnen

hebben hen immers ook nooit geaccepteerd. Ze komen er achter, dat hun Nederlandse etnische identiteit niet meer van toepassing is.

Hier doet de Nederlands-Argentijnse etnische identiteit haar intrede. Deze etnische identiteit bevat elementen van beide culturen die naar wens kunnen worden uitgedragen. Door deze Nederlands-Argentijnse etnische identiteit ontstaan er etnische anomaliteiten: mensen die tussen beide culturen in zitten en niet weten waar ze bij horen. Dit is vooral van toepassing bij de jeugdige Nederlandse Argentijnen.

In het volgende hoofdstuk wordt de spil van mijn centrale vraag belicht, namelijk de gereformeerde kerk. Ik zal ingaan op de rol van de gereformeerde kerk, de invloed van de kerk op de Nederlandse gemeenschap: de sociale controle binnen de gemeente en religie als vorm van etnische identiteit.

5: De Gereformeerde kerk: religie als etniciteit

In dit hoofdstuk ga ik in op de rol van de gereformeerde kerk binnen de Nederlandse gemeenschap. De kerk oefent nog steeds grote druk uit binnen de gemeenschap en kan gezien worden als het middelpunt waar de Nederlandse gemeenschap zich omheen heeft gemanifesteerd. Een van de redenen, dat de gereformeerde kerk een zo grote rol heeft gespeeld bij het opbouwen van de Nederlandse gemeenschap, is omdat het gereformeerde geloof gezien wordt als een stukje van Nederland waar aan vastgehouden kan worden.

Halleh Gorashi (2003) stelt, dat sterke gevoelens voor het zogenaamde thuisland kunnen leiden tot het vormen van een nieuw thuisland. Dit nieuwe thuisland is gebaseerd op herinneringen aan het 'oude' thuisland. Een van de sterkste herinneringen aan Nederland is voor de gereformeerde Nederlandse Argentijnen hun geloof en hun kerk. Deze waren in Argentinië niet te vinden en werden erg gemist. Daarom hebben ze de gereformeerde kerk opgebouwd, met een soort van denkbeeldig Nederland er om heen.

5.1 'Nederlanders zijn gereformeerd'

*"Als ik het over de Nederlandse gemeenschap heb, dan heb ik het over de gereformeerde kerk"*³⁸

Berti van de Berg

De gereformeerde kerk speelt een heel belangrijke rol binnen de Nederlandse gemeenschap. Vanaf het begin al was ze het middelpunt, vooral omdat het gereformeerde geloof altijd de spil was bij het opbouwen van de Nederlandse gemeenschap. Ook kan worden gezegd, dat het gereformeerde geloof, zoals beleden wordt bij de Nederlandse gemeenschap iets is, dat nog bij Nederland hoort.

Sinds de reformatie heeft het calvinistische gedachtegoed en de gereformeerde theologie vooral wortel weten te schieten in de Lage Landen, om vervolgens in de zeventiende eeuw internationale betekenis te krijgen (Van Asselt, 1996:4). In Nederland was er in de zestiende eeuw een jarenlange strijd tusse katholieken en protestanten, maar in die strijd heeft het protestantisme standgehouden. Het gereformeerde geloof, dat hieruit is voortgekomen, heeft dit ook gedaan. Men zou dus kunnen zeggen, dat het calvinisme als het ware zit ingebed in de Nederlandse mentaliteit. Het zit daarom ook ingebed in de mentaliteit van de Nederlandse migranten. Toen zij naar Tres Arroyos kwamen, was hun geloof alles wat ze nog hadden en

---

³⁸ interview Berti van de Berg, 30-03-09

daar klampten ze zich aan vast. Het is onder andere ook het gereformeerde geloof en de calvinistische mentaliteit die de Nederlandse Argentijnen tot een aparte groep maakt. De gereformeerde kerk is dan ook het middelpunt van de Nederlandse gemeenschap.

Het gaat bij de Nederlandse gemeenschap echter zelfs een stapje verder: als een Nederlandse Argentijn geen lid is van de gereformeerde kerk, dan wordt diegene ook niet als een volwaardige Nederlander gezien.

Religie valt hier dus samen met etniciteit. Gerd Baumann (1999) schrijft hier ook over. Hij stelt, dat religie net als etniciteit vaak gereïficeerd wordt; het is een soort van onveranderlijk ding. Baumann zegt echter, dat religies vaak een onveranderlijke kern hebben, maar ze kunnen alsnog veranderen wanneer er nieuwe omstandigheden of een nieuwe context ontstaat. Doordat religie veelal gereïficeerd wordt, worden mensen vaak beelden en veronderstellingen opgelegd en meestal gebeurt dit door de voorouders. En aangezien etniciteit over het algemeen wordt gezien als datgene wat gemeenschappelijke voorouders hebben voortgebracht en opgezet, wordt religie vaak samen gezien met etniciteit.

Nederlanders waren vanaf de zeventiende eeuw over het algemeen protestants, zo ook de Nederlandse gemeenschap in Argentinië. En ben je niet gereformeerd, dan hoor je er niet bij. Halleh Ghorashi heeft het over de *'sense of belonging'*: het gevoel deel uit te maken van een bepaalde samenleving of gemeenschap.

Binnen de Nederlandse gemeenschap wordt duidelijk, dat religie de *'sense of belonging'* versterkt. Men voelt zich een onderdeel van de Nederlandse gemeenschap, omdat men gereformeerd is. Het gereformeerde geloof wordt daarbij gebruikt als een middel om mensen bij de gemeenschap te betrekken of juist buiten te sluiten. Omdat religie hier vaak samen wordt gezien met etniciteit, krijgt de term een letterlijke betekenis. Als iemand gereformeerd is, dan is diegene Nederlands en hoort diegene bij de gemeenschap. Dit is een duidelijk voorbeeld van *reinforcing cleavages*: verschillende identiteiten overlappen elkaar en oefenen daarmee invloed op elkaar uit (Nepal, Bohara & Mitchell, 2006).

Dat de gereformeerde kerk gezien wordt als iets wat alleen van de Nederlandse gemeenschap is, blijkt uit het volgende verhaal.

Dominee Roberto Jordan is ongeveer vijftien jaar dominee van de gereformeerde kerk. Hij is de eerste dominee die niet van Nederlandse afkomst is: hij is namelijk Schots. Van huis uit is hij presbyteriaans, een religie die erg lijkt op het gereformeerde geloof. Hij heeft zich echter bekeerd tot het gereformeerde geloof om te kunnen werken bij de gereformeerde kerk in Tres Arroyos.

Zijn vrouw is katholiek, ze is wel bekeerd, maar gaat bijna niet naar de kerk. Ook hun kinderen worden zelden in de kerk gezien. Volgens Berti van der Berg is hun bekering niets meer dan een poppenkast.¹

Het is, gezien de zogenaamde geslotenheid van de Nederlandse gemeenschap, eigenlijk niet meer dan logisch dat deze vreemde eend in de bijt nog steeds niet echt geaccepteerd is. De leegloop van de kerk wordt zelfs vaak gewijd aan de dominee: men is het niet meer met hem eens. Dit, terwijl vroeger de meningen van de dominee klakkeloos werden overgenomen door de gemeente. Er zijn zelfs al enige tijd acties gaande om dominee Jordan af te zetten. Men denkt dat op deze manier meer mensen bij de kerk betrokken raken. De vermeende opvolger van Jordan zou dan een Nederlandse Argentijn moeten zijn, die écht om de kerk geeft. En niet, zoals Jordan, alleen maar werkt voor het geld. Men vindt dat Jordan niet genoeg betrokken is bij de gemeente: hij gaat niet eens op huisbezoek. Velen denken dat op deze manier de Nederlandse gemeenschap uit elkaar zal vallen, vroeger werden ze namelijk erg in de gaten gehouden door de dominees. Dominee Jordan is echter alleen betrokken bij zijn zogenaamde lievelingetjes van de kerkraad.

De acties van de gemeente zijn tot de dag van vandaag echter tevergeefs gebleken. Het 'klikje' van de kerkraad houden namelijk de dominee een hand boven het hoofd en willen juist dat hij blijft. Bovendien is de dominee zelf ook niet van plan op te stappen.

5.2 Sociale controle

Het sociale aspect van de gereformeerde kerk speelt, zoals duidelijk is geworden uit het verhaal over dominee Jordan, een grote rol bij het vormen van de Nederlandse etnische identiteit. De groep die naar de kerk gaat is heel hecht en er is ook een grote sociale controle op wie wat doet. Dit is van belang om 'op het rechte pad van het geloof' te blijven. Men wordt bijvoorbeeld nog steeds in de gaten gehouden als men omgaat met Argentijnen. Dat gebeurt weliswaar minder dan vroeger het geval was, maar onder de oppervlakte heerst hier nog steeds een grote controle. Ikzelf ben, omdat mijn moeder argentinse is, bijvoorbeeld half Nederlands half Argentinse. Elke keer als ik op bezoek ging bij de familie van mijn moeder, die katholiek is, werd ik naderhand uitgehoord over alles wat ik daar had gedaan. Het was dan alsof ik even naar de 'buitenwereld' was geweest en ik daar verslag van moest doen. Dit is

tekenend voor het wantrouwen, dat er nog steeds heerst tegenover de katholieken en Argentijnen en bevestigt de hechtheid van de gereformeerde Nederlandse gemeenschap.

Zoals Cohen (1989) stelt, is sociale controle van groot belang als het gaat om het behouden van 'communities'.

Een 'community' of gemeenschap bevat vaak symbolische, grenzen. Het gaat bij gemeenschappen binnen een samenleving om de manier waarop mensen betekenis geven aan deze grenzen. Dit kan, natuurlijk, per persoon verschillend zijn, maar bij een gemeenschap komt ook gemeenschapsdenken kijken. Dit houdt in, dat meningen van mensen binnen de gemeenschap vaak overeenkomen en overgenomen worden. Bij het bepalen wie er binnen de grenzen van de gemeenschap blijft, speelt dit gemeenschapsdenken een grote rol.

Er wordt veel met elkaar gecommuniceerd en men houdt de ander goed in de gaten. Deze sociale controle zorgt er vervolgens voor, dat mensen zich op een bepaald manier gedragen die binnen de perken van de gemeenschap hoort, waardoor de gemeenschap voort kan blijven bestaan.

Vroeger was de sociale controle binnen de Nederlandse gemeenschap veel erger. Het dagelijks leven leed er onder, vooral op de zondag. Alle gereformeerde informanten hadden het hierover. Op zondag mocht men niets: niet fietsen, niet naar de bioscoop, geen ijs eten, niets. Het was zelfs zo strikt, dat de moeders op zaterdag kookten omdat dit niet op zondag mocht. En als iemand van de gemeente zag, dat iemand anders tóch arbeid verrichtte op zondag, werd dit meteen aan de dominee gemeld die een bezoekje en een preek bracht aan de 'zondaars'.

Tegenwoordig is dit niet meer zo, maar men weet nog wel veel over elkaar en er wordt ook erg veel gepraat over elkaar. Zo wordt er na de dienst vaak uitgebreid nagepraat in het voorportaal van de kerk. Dit kan soms wel tot twee uur 's middags duren. Tijdens deze gesprekken komt bijvoorbeeld vaak aan de orde wie er wel en wie er niet aanwezig was tijdens de dienst.

De kern van de gemeente is tegenwoordig wel een stuk kleiner geworden en de sociale controle wordt ook steeds minder, maar mijn mening is, dat de sociale controle altijd een rol zal blijven spelen binnen de Nederlandse gereformeerde gemeenschap.

5.3 De kerk als bindmiddel

Heden ten dage is de invloed van de kerk sterk afgenomen. Maar de fundamenten die de kerk heeft gelegd op sociaal- religieus gebied blijven standhouden. De gereformeerde kerk is tegenwoordig de grote organisator van activiteiten voor de Nederlandse gemeenschap, Dit is

van belang om zo de Nederlandse gemeenschap bijeen te houden. En ook al wordt er steeds minder georganiseerd, de gemeente is nog heel hecht en er is onderling veel contact.

Veel gereformeerde Nederlandse Argentijnen denken, dat dit in Nederland ook het geval is. Dora Beati Zijlstra vertelde me hoe gedesillusionieerd ze was toen ze Nederland bezocht en daar naar de gereformeerde kerk ging.

*'Iedereen ging na de dienst gewoon naar huis en bijna niemand praatte na. De mensen waren te veel op zichzelf gericht, dat is hier wel anders.'*³⁹

Vroeger was de rol van de gereformeerde kerk groter dan tegenwoordig. Voor de Nederlandse Argentijnen die op het platteland woonden, was het vroeger elke zondag een feest om naar de kerk te gaan. Ook had de kerk verschillende verenigingen waar de leden actief naar toe gingen. Zo waren er twee jongerenverenigingen (Samuél en Calvino), een vrouwenvereniging (Maranatha) en een omaverenigingen (Té de las abuelas). Berti van den Berg kan het zich nog allemaal goed herinneren:

*“De enige ‘uitjes’ die wij hadden, hadden te maken met de gereformeerde kerk. Er werd geen dienst gemist en er werd aan alle activiteiten meegedaan. Het koor, de jongerenverenigingen, de vrouwenverenigingen, alles. Met zijn allen gingen we ‘s ochtends naar de kerk met paard en wagen. ‘s Ochtends was de dienst in het Nederlands, ‘s middags in het Spaans. Dit was omdat de Nederlanders op het platteland vaak alleen maar Nederlands konden en ‘s middags om 5 uur al weer moesten gaan melken. De Nederlanders in de stad waren al beter geïntegreerd en soms zelfs getrouwd met Argentijnen, vandaar dat de dienst ‘s middags in het Spaans was.’”*⁴⁰

Er zijn nog wel sociaal-religieuze evenementen die nog in stand zijn gebleven. Zo is er sinds vijftig jaar een jaarlijkse picknick die door de gereformeerde kerk wordt georganiseerd. Behalve de picknick worden er elk jaar *campamentos*⁴¹ gehouden; elk jaar drie. Eén ervan is speciaal voor jongeren en heeft als doel jonge mensen van verschillende gereformeerde kerken bij elkaar te brengen. Deze *campamentos* zijn zeer belangrijke sociale evenementen, vooral gezien het feit, dat velen hun huwelijkspartner hier tegenkomen.

Ten slotte organiseert de kerk ook etentjes, maar dit heeft vooral als doel om geld op te halen.

---

³⁹ interview Dora Beati Zijlstra 27-03-09

⁴⁰ interview Berti van den Berg, 30-03-09

⁴¹ kampamenten, een kamp van twee dagen met veel activiteiten

Sabien Huijboom (2005) stelt, dat bij de gereformeerde kerk de religieuze dimensie overlapt wordt door de sociale dimensie. Sommige mensen noemen de kerk zelf een sociaal-religieus evenement, dit omdat de kerk veel organiseert voor de Nederlandse gemeenschap. Velen gaan zelfs vooral naar de kerk voor de nevenactiviteiten, zoals het zingen, napraten en de uitjes.

Aan de andere kant wordt de religieuze dimensie door de kerk gebruikt om de etnische dimensie in stand te houden. Daardoor kan men spreken van *reinforcing cleavages* (Nepal, Bohara & Mitchell, 2006). De kerk zorgt voor een bindende structuur tussen mensen. Etniciteit, identiteit, religie en cultuur komen hier samen en overlappen elkaar. Bovendien is de gereformeerde kerk hét voorbeeld van hoe etniciteit naar voren komt door sociale interactie en -organisatie. Religie is binnen de Nederlandse gemeenschap een bindende factor waar ook het sociale leven bij betrokken is.

5.4 ‘Cristo Vive’: de toekomst van de gereformeerde kerk?

De gereformeerde kerk van Tres Arroyos is over het algemeen vooral voor Nederlandse-Argentijnen, zoals is gebleken uit de bovenstaande paragrafen en het feit, dat er weinig wordt gedaan om Argentijnen bij de kerk te betrekken. Toon Kolen vertelde me zelfs voor de grap:

“Kijk maar eens goed: er zitten bijna alleen maar blonde mensen in de kerk, bijna geen donkere. Maar als er iets misgaat, dan hebben de donkere mensen geheid de schuld.”⁴²

Op oecumenisch gebied doet de gereformeerde kerk bijvoorbeeld ook vrij weinig. Nu er geldnood is, is er sprake van een samenwerking met de evangelische kerk die van de zeer kleine Duitse gemeenschap is, maar niet met een Argentijnse protestante kerk. Op deze manier zal de gereformeerde kerk, naar de mening van velen uiteindelijk ten onder gaan. Tegenwoordig is de Nederlandse gemeenschap steeds opener aan het worden en trouwt men tegenwoordig ook steeds vaker met Argentijnen, Het is in wezen tegenstrijdig met de ontwikkelingen van de Nederlandse gemeenschap, dat de gereformeerde kerk zo vasthoudt aan haar oude normen en waarden. Ook hier komt de reïficatie van religie en etniciteit kijken, zoals in paragraaf 5.1 is beschreven: de gedachte dat religie onveranderlijk is en, in dit geval, gelijk staat aan etniciteit.

Er is in Tres Arroyos ook een ander gereformeerd kerkje: een dependance van de gereformeerde kerk: ‘Cristo Vive’⁴³. Naar mijn mening zijn dit kerkje en haar

---

⁴² informeel gesprek Toon Kolen 12-03-09

geloofsopvattingen de toekomst voor de gereformeerde gemeenschap. 'Cristo Vive', ook wel 'la capilla'⁴⁴ genoemd, wil wel Argentijnen bij het gereformeerde geloof betrekken. Deze kerk doet ook meer aan zendingswerk, iets wat de gereformeerde kerk niet doet. Zij doet bijvoorbeeld projecten in arme wijken om die mensen daar meer bij het gereformeerde geloof te betrekken. Het is dan ook niet zo verassend, dat er meer Argentijnen naar 'Cristo Vive' gaan en dat deze daar meer geaccepteerd worden.

'Cristo Vive' wordt echter wel gezien als 'minder' dan dé gereformeerde kerk: de 'echte gereformeerden' gaan er niet naar toe, die blijven binnen de perken van de Nederlandse gemeenschap en dé gereformeerde kerk.

Dit is ook precies de reden, dat veel afvalligen van dé gereformeerde kerk wel naar 'Cristo Vive' gaan. Dat zijn vaak mensen die met Argentijnen getrouwd zijn en de hypocrisie en het kliekjesgedrag van de Grote gereformeerde kerk niet meer tolereren.

Catalina Douma heeft bijvoorbeeld ook de keuze gemaakt om naar 'Cristo Vive' te gaan. Zij en haar man gingen altijd al veel met Argentijnen om en waren het niet eens met het feit, dat de gereformeerde kerk zo gesloten was. Ze vonden juist, dat het geloof verspreid moest worden en niet op één plaats moest blijven. 'Cristo Vive' bood een uitweg, want in tegenstelling tot dé gereformeerde kerk, is er wel samenwerking met andere kerken én Argentijnen⁴⁵.

5.5 Afsluitend

In dit hoofdstuk is de rol van de gereformeerde kerk binnen de Nederlandse gemeenschap ter sprake gekomen. Het gereformeerde geloof wordt nog steeds gezien als iets wat bij Nederland hoort, gezien het feit dat Nederland sinds de zeventiende eeuw overwegend protestants is. Ook wordt religie vaak gereïficeerd en gezien als onveranderlijk. Hetzelfde wordt gedaan met etniciteit en gezien beide zaken doorgegeven worden door de voorouders, worden etniciteit en religie vaak gezien als één ding. Dit is ook het geval bij de gereformeerde kerk: de Nederlandse Argentijnen zijn gereformeerd en ben je niet gereformeerd, dan ben je ook niet echt een Nederlandse Argentijn. De gereformeerde kerk is feitelijk ook alleen voor Nederlandse Argentijnen.

---

⁴³ 'Cristo Vive' is een gereformeerd kerkje die aan zendingswerk doet. Het is niet een evangelicale of pentecostale kerk, zoals die tegenwoordig in Latijns Amerika veelal voorkomen.

⁴⁴ vertaling: 'de kapel'

⁴⁵Interview Catalina Douma, 08-04-09

Binnen de gereformeerde gemeenschap is ook veel sprake van sociale controle. Deze sociale controle is van belang als het gaat om het bij elkaar houden van de gemeenschap en bevestigt hiermee de theorie van Cohen (1989).

De gereformeerde kerk zelf speelt tevens een grote rol bij het bij elkaar houden van de Nederlandse gemeenschap. Zo zijn er meerdere verenigingen en worden er ook een jaarlijkse picknicks en verschillende *campamentos* gehouden, die zorgen voor een hechtere gemeenschap. Als we hier naar kijken, worden de *reinforcing cleavage*' als het ware tentoon gesteld.

De gereformeerde kerk is echter nog steeds erg gesloten. Ze doet er bijvoorbeeld weinig aan om Argentijnen bij de kerk te betrekken. Ik ben van mening, dat als de gereformeerde kerk zo doorgaat met haar gesloten houding, ze uiteindelijk leeg zal lopen. Alleen een groepje 'diehard' gereformeerde Nederlandse Argentijnen zullen overblijven. Ook de moeilijkheden met de dominee spelen hier een grote rol, omdat tegenwoordig al meerdere mensen de kerk dankzij hem boycotten. 'Cristo Vive' heeft hier uiteindelijk alleen maar profijt van, omdat zij de enige optie voor de gereformeerden is. Het feit, dat zij Argentijnen meer accepteert en bij de kerk probeert te betrekken, rijmt tevens beter met de christelijke dogma.

In het volgende hoofdstuk vat ik mijn bevindingen nog eens samen en kom ik terug op de centrale vraag van deze scriptie: *'Wat is de invloed van de gereformeerde kerk op de Nederlandse etnische identiteit binnen de Nederlandse gemeenschap in Tres Arroyos?'*

Ik zal deze vraag proberen te beantwoorden.

6: Conclusie

De Nederlandse gemeenschap is in de loop der jaren zeer veranderd. Daar waar het vroeger een zeer gesloten gemeenschap was, waarin contact met de Argentijnse buitenwereld niet werd getolereerd, zijn tegenwoordig de denkbeeldige grenzen steeds meer aan het open gaan. Zo gaat men normaal met Argentijnen om en wordt er zelfs onderling getrouwd. De kinderen worden tegenwoordig ook niet meer opgevoed met de zogenoemde typisch Nederlandse normen en waarden, iets dat vroeger wel veel gebeurde. De meeste kinderen en jongeren spreken zelfs geen Nederlands meer. Het is zelfs zo dat de Colégio Holandés, de Nederlandse school tegenwoordig een privé school is die weinig meer met Nederland te maken heeft.

Wanneer je het bovenstaande leest kan men zich afvragen of er tegenwoordig nog wel sprake is van een Nederlandse gemeenschap.

Het antwoord op die vraag is makkelijk te geven. Er is namelijk nog wel zeker sprake van een Nederlandse gemeenschap in Tres Arroyos. Cohen (1989) stelt immers, dat ‘gemeenschap’ een relationeel idee omvat; het impliceert een groep mensen die iets gemeen denken te hebben, dat hen op een significante manier onderscheidt van leden van een andere groep.

In het geval van de Nederlandse Argentijnen in Tres Arroyos zijn dit meerdere zaken.

Allereerst is er de etniciteit. Hoewel de Nederlandse gemeenschap steeds opener wordt, reïficeerden de Nederlandse Argentijnen hun cultuur. Hierdoor maakten ze zichzelf tot een losstaande groep. Baumann (1999) stelt, dat verschillende gemeenschappen vaak zelf een essentialistische benadering van hun eigen cultuur gaan handhaven. Op deze manier kunnen zij rechten vergaren binnen de samenleving en krijgen zij een apart en erkend plekje binnen de samenleving. Dit is ook het geval geweest bij de Nederlandse Argentijnen en het kwam tot uiting in endogamie en het spreken van de Nederlandse taal: de eerste kenmerken van de Nederlandse gemeenschap. Hoewel endogamie en de taal steeds meer op de achtergrond komen te staan, hebben zij wel een grote stempel gedrukt op het vormen van de Nederlandse gemeenschap. Endogamie komt tegenwoordig bijna niet meer voor, maar wel kent en gebruikt elk Nederlands Argentijns huishouden de woorden ‘kast’, ‘vaatdoek’, ‘stoof’ en ‘kerk’. Ook wordt elke verjaardag vervrolijkt door ‘Lang zal ze leven’ en ‘Oh, wat zijn wij heden blij’.

Een tweede kenmerk van de Nederlandse gemeenschap is de mentaliteit. De Nederlandse Argentijnen die ik heb geïnterviewd vinden, dat hun calvinistische arbeidersmentaliteit iets is dat hen van de Argentijnse samenleving scheidt. Als Argentijnen dezelfde mentaliteit als de Nederlanders hadden gehad, dan zou het Argentinië veel beter vergaan in de economie, zeggen de Nederlandse Argentijnen.

Beide manieren van leven verschillen dan ook zeer sterk. Zo lijkt het dagritme van de Nederlandse Argentijnen nog steeds erg op die van Nederlanders in Nederland: vroeg uit de veren, werken, geen siësta slapen, vroeg eten en vroeg naar bed. Dit in tegenstelling tot de Argentijnen. De zogenaamde Nederlandse mentaliteit is er nog altijd in gebleven.

Een derde kenmerk van de Nederlandse gemeenschap is het feit, dat deze door de jaren heen nogal gediscrimineerd werd. Chrysochoou (2004) stelt, dat negatieve stereotypering van een bepaalde groep ertoe kan leiden, dat deze groep in zichzelf keert en soms zelfs hechter wordt. Dat was ook het geval met de Nederlandse Argentijnen in Tres Arroyos. Wellicht doordat ze hun eigen groep reïficeerden, zijn de Nederlandse Argentijnen vaak de dupe geweest van pesterijen, bedreigingen en geweld. Hierdoor heeft de groep zich nog meer afgesloten van de maatschappij. Hoewel, zoals eerder gezegd, de Nederlandse gemeenschap steeds opener wordt, heerst er nog steeds een wantrouwen, vooral onder de oudere generaties. Zij gaan nog steeds liever niet met Argentijnen om. De jongere generaties gaan daarentegen nog steeds veel met Nederlandse Argentijnen om, maar hebben ook Argentijnen in hun vriendenkring.

Het laatste en misschien het belangrijkste kenmerk van de Nederlandse gemeenschap is het gereformeerde geloof. De Nederlandse Argentijnen zijn de enige etnische migrantengroep in Argentinië die van oorsprong gereformeerd zijn. Dit onderscheidt hen tevens van de rest van de Argentijnse bevolking die overheersend katholiek is. Het gereformeerde geloof, en daarmee ook de gereformeerde kerk, zijn vanaf het begin een spil geweest binnen de Nederlands Argentijnse gemeenschap. Vele Nederlandse Argentijnen stellen, dat zij dankzij hun geloof in Tres Arroyos hebben weten te overleven.

De gereformeerde kerk bepaalt bovendien of iemand wel of niet bij de Nederlandse gemeenschap hoort. Is iemand Nederlands, maar niet gereformeerd, dan hoort die gene niet bij de Nederlandse gemeenschap. Dit staat in verband met de *reinforcing cleavages* waar Nepal, Bohara en Mitchell (2006) het over hebben. Het gaat hier om verschillende identiteiten die elkaar overlappen en elkaar daardoor versterken. De identiteiten, waar het hier om gaat, zijn de etnische identiteit en de religieuze identiteit.

Als we al deze punten op een rij zetten, kunnen we ervan uit gaan, dat er nog steeds een Nederlandse gemeenschap in Tres Arroyos bestaat. De Nederlandse Argentijnen zitten al 120 jaar in Tres Arroyos en zijn er onderhand een gevestigde naam. Na al die jaren hebben zij de Nederlandse etnische identiteit en cultuur nog enigszins in stand weten te houden. Dit wordt vooral gedaan door het handhaven van Oudhollandse tradities als sjoelen, snijkoek eten en veel Delfts Blauw. Deze tradities versterken het verlangen naar het thuisland en helpen de

Nederlandse Argentijnen bij het creëren van een thuis in een andere context, zoals Hedetoft en Hjort (2002) en Ghorashi (2003) het uitleggen.

Maar de typisch Nederlandse gewoontes versteken ook het groepsgevoel binnen de gemeenschap. Zo organiseert de Oranjevereniging Oudhollandse thema-avondjes om de Nederlandse cultuur niet verloren te laten gaan. Geschiedenis en culturele symbolen worden vaak gemanipuleerd om een etnische identiteit te creëren (Eriksen, 2002). Dit gebeurt ook bij de Nederlandse Argentijnen die Nederlands willen blijven. Hoewel de Nederlandse Argentijnen ervan uitgaan, dat ze Nederlands zijn, is dit niet helemaal het geval. Het creëren van een etnische identiteit vertolkt namelijk niet alleen bindingen met het verleden, zoals Eriksen stelt, maar het heeft ook te maken met de maatschappij waarin men leeft. De Nederlandse Argentijnen leven al zo lang in Tres Arroyos, dat veel Argentijnse gewoontes en gebruiken er als het ware in zijn geslopen. Ze zijn ‘Argentijnser’ dan ze denken. Dit komt tot uiting wanneer ze naar Nederland gaat. Als ze met ‘echte’ Nederlanders in contact komen, komen ze erachter, dat ze geen Nederlander zijn maar ook geen Argentijn. De Nederlandse etnische identiteit bestaat dus niet meer binnen de Nederlandse gemeenschap in Tres Arroyos, maar heeft plaatsgemaakt voor de hybride Argentijns- Nederlandse etnische identiteit. Dit is een etnische identiteit die tussen beide etnische identiteiten staat. Men heeft een beetje van beide culturen in zich.

Dit zorgt er echter wel voor, dat er sprake is van etnische anomaliteiten. Vooral de jongere generaties hebben hier mee te maken. Ze hebben zich al goed aangepast aan de Argentijnse maatschappij, maar hebben nog wel te maken met de cultuur van hun ouders en grootouders. Ze staan dus als het ware letterlijk tussen twee culturen in.

Wat de meeste jongeren doen, is te proberen om zoveel mogelijk te assimileren in de Argentijnse samenleving. Dit is dan ook één van de redenen, dat de Nederlandse gemeenschap steeds opener wordt. De jongeren hebben steeds meer Argentijnse vrienden en trouwen meestal ook niet meer met Nederlandse Argentijnen. Ze blijven echter nog wel sommige Nederlandse gewoonten houden.

Zoals al eerder aan bod gekomen, speelt de gereformeerde kerk een grote rol binnen de Nederlandse gemeenschap. Zo doet de kerk veel voor de gemeenschap, zoals het organiseren van activiteiten. De kerk wordt dan ook vaak gezien als de gemene deler van de Nederlandse Argentijnen. Maar er zijn ook Nederlandse Argentijnen die niet bij de gereformeerde kerk horen. Zij horen niet bij de Nederlandse gemeenschap en waren altijd al opener over de omgang met Argentijnen. Zij keken niet naar religie als het belangrijkste punt, maar naar de gezamenlijke afkomst. Maar ook al zijn de niet-gereformeerde Nederlandse Argentijnen meer

gericht op de gezamenlijke afkomst, ze zijn veel minder hecht dan de gereformeerden. Dit komt doordat het geloof een grote band scheidt die zij niet op die manier hebben.

En het gereformeerde geloof speelt nog steeds een grote rol. Religie kan de ‘*sense of belonging*’ vergroten bij migranten in een vreemde context (Ghorashi, 2003). Binnen de Nederlandse gemeenschap wordt religie dan ook letterlijk gebruikt als middel om bij de groep te horen. Is een Nederlandse Argentijn gereformeerd, dan hoort deze bij de Nederlandse gemeenschap, is dat niet zo, dan hoort hij er niet bij. Er kan zelfs worden gezegd, dat de Nederlandse gemeenschap een gereformeerde gemeenschap is. Voor de Nederlandse gemeenschap is een Nederlandse Argentijn gereformeerd!

Wat hier gebeurt is, dat religie en etniciteit gereïficeerd worden. Doordat de twee begrippen als onveranderlijk worden gezien en worden bekeken als zaken die door de voorouders worden meegegeven, worden religie en etniciteit als één item gezien (Baumann, 1999). Hierdoor ontstaan *reinforcing cleavages* waarbij de twee identiteiten elkaar overlappen.

De mensen die wel bij de Nederlandse gemeenschap horen, vormen een hechte groep met de kerk als bindmiddel. Zoals in veel gemeenschappen is er binnen de gereformeerde Nederlandse gemeenschap sprake van een grote sociale controle. De sociale controle is, zoals Cohen (1989) zegt, van belang om de gemeenschap bij elkaar te houden

Hedentendage is de invloed van de gereformeerde kerk na verloop der jaren aan het afnemen. Die invloed was altijd zeer groot binnen de Nederlandse gemeenschap en dat is ze in feite nog steeds. Alleen is de kerk in de tijd blijven hangen. Ze stelt zich nog steeds niet open voor Argentijnen en wil het geloof vooral binnen de Nederlandse gemeenschap houden. Dit staat haaks op de ontwikkelingen bij de rest van de mensen binnen de Nederlandse gemeenschap. Deze zijn zich steeds meer gaan aanpassen aan de Argentijnse maatschappij.

We kunnen stellen, dat er een verschuiving is van *reinforcing cleavages* naar *cross-cutting cleavages*. Daar waar religie en etniciteit elkaar altijd overlapt hebben, is er nu sprake van gemengde identiteiten. De Nederlandse gemeenschap is niet meer etnisch monolithisch: er is ook bijna geen sprake meer van endogamie waardoor er door de jaren heen veeleer sprake is van hybriditeit en ‘*hyphenated identities*’ (Ghorashi, 2003). Men is letterlijk een Nederlandse Argentijn geworden met nadruk op beide etnische identiteiten.

Er bestaat tegenwoordig ook een grote scheiding tussen de oudere generaties en de jongere. De oudere generaties zijn nog wel met Nederlandse Argentijnen getrouwd, spreken nog Nederlands en gaan vooral om met andere Nederlandse Argentijnen. De gereformeerde kerk is dan ook vooral voor hen een grote steunpilaar. De jongere generaties zijn, zoals gezegd, etnische anomaliteiten geworden. Hoewel hier wel vraagtekens bij geplaatst kunnen worden:

in hoeverre is er nog sprake van etnische anomaliteiten binnen de Nederlandse gemeenschap als de anomaliteit langzamerhand de norm wordt? De gereformeerde kerk geeft echter maar weinig aandacht aan de nieuwe norm door niet te willen toegeven aan de steeds belangrijker wordende *cross-cutting cleavages*.

De centrale vraag die ik in mijn onderzoek gesteld heb was: *‘Wat is de invloed van de gereformeerde kerk op de Nederlandse etnische identiteit binnen de Nederlandse gemeenschap in Tres Arroyos?’*

Een eenduidig antwoord hierop is moeilijk te geven. De gereformeerde kerk heeft vanaf het begin een zeer grote invloed gehad op het vormen en vooral het behouden van de Nederlandse etnische identiteit binnen de Nederlandse gemeenschap in Tres Arroyos. We kunnen zelfs zeggen, dat de gereformeerde kerk de grote spil was als het gaat om het vormen van de Nederlandse etnische identiteit. Dit was echter vroeger. Tegenwoordig raakt de gereformeerde kerk, mede door haar geslotenheid, steeds meer op de achtergrond. Als de kerk haar deuren niet opent voor Argentijnen, zal dit uiteindelijk haar ondergang worden. Tegenwoordig stappen al veel mensen over naar ‘Cristo Vive’ die een veel opener karakter heeft.

De gereformeerde kerk kan nu twee dingen doen: ten eerste kan ze zich aanpassen. Dit voelt misschien voor de oudere generaties als het verloochenen van de etnische identiteit, maar hiermee stemmen ze wel in op de huidige ontwikkelingen binnen de Nederlandse gemeenschap. Ook geeft men hiermee een langer leven aan de gereformeerde kerk. De kerk kan zich echter ook niet aanpassen en sterven als een geculturaliseerd Nederlands fenomeen. Gezien het huidige beleid vrees ik dat het laatste zal gebeuren, maar dat zal de toekomst uitwijzen.

Literatuurlijst

- Asselt, W.J. van
1996 De Erfenis van de Gereformeerde Scholastiek. *Kerk en theologie*, 46, 126-136.
- Barth, F.
1969 *Ethnic groups and Boundaries*. Londen: Allen & Unwin.
- Baumann, G.
1999 *The Multicultural Riddle*. New York, Routledge.
- Brown, M.E.
2001 'Ethnic and Internal Conflicts'. In: CA Crocker, FO Hampson (eds.), *Turbulent Peace: The Challenges of Managing International Conflict*. Washington: United States Institute of Peace Press, pp 210-223.
- Chrysochoou, X.
2004 *Cultural Diversity. Its social psychology*, Oxford: Blackwell.
- Cohen, A.P.
1989 *The symbolic construction of community*, London: Routledge.
- Eriksen, T.H.
2002 *Ethnicity and Nationalism*, Londen: Pluto.
- Ghorashi, H.
2003 *Ways to Survive, Battles to Win: Iranian Women Exiles in the Netherlands and United States*, Amsterdam: Nova Science Publishers.
- Hedetoft, U., Hiort, M. ed.
2002 *The Post National Self: Belonging and Identity*, Minneapolis, MN [etc.] : University of Minnesota Press.
- Huijboom, S.
2005 *El Holando- Argentino: Een antropologisch onderzoek naar etnisch bewustzijn onder Nederlands- Argentijnse migranten*. Doctoraalscriptie Culturele Antropologie, UvA, begeleider R. van Ginkel.
- Jongkind, C.F.
1984 'Tres Arroyos: honderd jaar Nederlandse emigratie naar Argentinië'. *Elders*, 4, 12-21.
- Korstanje, M.E.
2007 'La Búsqueda (I): La Inmigración Holandesa en la Argentina, 1880- 1930'. *HAOL*, 13, 141-162.
- Leeuwen, van, B.
2008 'Erkenning, identiteit en verschil'.
http://books.google.nl/books?id=oJPPheYNcuAC&pg=PA189&lpg=PA189&dq=cross+cutting+cleavages+gerd+baumann&source=web&ots=XKzDT3IzS_&sig=20Q6t

Gjh825BeG3dPdyfTMsF2oA&hl=nl&sa=X&oi=book_result&resnum=7&ct=result#PPA189,M1
December 14, 2008.

Maton, K.I.

2001 'Spirituality, religion, and community psychology: Historical perspective, positive potential, and challenges'. *Journal of community psychology*, 29,5, 605-614.

Nepal, M., Bohara, A. Mitchell, N.

2006 'Opportunity, Democracy, and the Exchange of Political Violence: A Subnational Analysis of Conflict in Nepal'. *Journal of conflict resolution*, 50, 1, 108-128.

Rijper, S.A.

2006 'Dominee Sjouke Rijper'
<http://www.xs4all.nl/~rijper/sjoukerijper/index.htm>
December 5, 2008.

Sinke, S.M.

1999 'Gender in Language and Life: A Dutch American Example'. *Gender issues*, 17,1, 26-52.

Swieringa, R.P.

1998 'A Paradise That Never Was:" Dutch Immigrants in Argentina'
http://www.swierenga.com/Madrid_pap.html
December 5, 2008.

Zijlstra, D.

1999 *Cual Ovejas sin Pastor*, Tres Arroyos: Asociación Amigos del Museo Municipal José A. Mulazzi.

Bijlage 1: Reflectieverslag

Al vanaf het eerste jaar dat ik culturele antropologie studeerde, wist ik dat ik mijn bacheloronderzoek wilde doen binnen de Nederlandse gemeenschap in Tres Arroyos. De vraag hoe het kwam dat de Nederlandse Argentijnen daar altijd zo ‘Nederlands’ zijn gebleven heeft mij altijd gefascineerd. Zoals in de inleiding al naar voren is gekomen, kom ik zelf uit Tres Arroyos en heeft mijn familie de nodige strubbelingen gekend binnen de gemeenschap, vooral dankzij de gereformeerde kerk. De link tussen religie en etniciteit was bij mij dus ook snel gelegd.

In mijn vierde jaar mocht ik dan eindelijk mijn onderzoek uitvoeren. 26 Februari 2009 kwam ik aan in Tres Arroyos en ik werd meteen hartelijk ontvangen. Niet alleen door mijn familie, maar ook door Nederlandse Argentijnen die graag aan mijn onderzoek mee zouden willen werken. Ik was aan het begin wel wat overrompeld, want na jaren over het onderzoek nagedacht te hebben en na maanden theorieën en voorbereidingen, moest het nu echt gebeuren en ik wist niet waar ik moest beginnen. De eerste week heb ik dan ook vooral nagedacht totdat ik wist dat ik moest beginnen met naar de kerk te gaan, dit is immers het middelpunt van mijn onderzoek en de Nederlandse gemeenschap. Dat idee was een schot in de roos, want van hieruit heb ik veel informanten gevonden, die weer andere informanten voor mij kenden enzovoorts. Het contact met mijn informanten verliep goed, ik heb met niemand problemen gehad. Veel informanten kenden mijn vader van vroeger of andere familieleden die naar de gereformeerde kerk gaan. Hierdoor hadden we meteen iets om over te praten en ging meestal de rest van het interview soepel. Zo soepel zelfs, dat sommige interviews vier uur duurden, omdat ik niet goed wist hoe ik de interviews af moest ronden.

Het vinden van niet-gereformeerde Nederlandse Argentijnen ging aanvankelijk wat minder soepel, omdat ik zoveel succes had bij het vinden van gereformeerde informanten, had ik de niet-gereformeerden een beetje achterwege gelaten. Mijn tante, die veel niet-gereformeerden Nederlandse Argentijnen kenden uit de buurt, besloot me daarom mee te slepen naar elke niet-gereformeerde buur, maar zonder succes. Iedereen was op vakantie. Ik heb dus een maand moeten wachten voor mijn eerste interview met een niet-gereformeerde Nederlandse Argentijn, daarna verliep dit ook prima.

Het vinden van informanten en het houden van interviews verliep dus goed. Wat minder goed verliep was het vinden van ‘nieuwe’ informatie. Op een gegeven moment, tegen het einde van mijn onderzoek, werd me in elk interview ongeveer hetzelfde verteld. Omdat ik vooral vragen stelde vanuit mijn topiclijsten, begon ik het ook moeilijk te vinden om nieuwe onderwerpen

aan te kaarten; ik vond dat mijn onderzoek dan te breed zou worden. Ik heb daarom informele gesprekken met Argentijnen gehouden over de Nederlandse Argentijnen, om toch een ander perspectief te krijgen. In een volgend onderzoek zal ik dan ook bredere topiclijsten maken, zodat ik niet meer zonder onderwerpen blijf zitten. Ik zal me in een volgend onderzoek ook iets beter willen voorbereiden. Ik dacht namelijk dat ik al veel wist over de Nederlandse gemeenschap, omdat ik hier zelf vandaan kom. Ik maakte me dan ook niet veel zorgen over ‘in het veld zijn’, omdat dit voor mij al bekend terrein was. Ik kwam mezelf echter wel tegen, want aan het begin wist ik niet wat ik moest doen. Ik had me er niet op voorbereid om, voor mij bekende, mensen ineens als ‘informant’ te zien waardoor ik aan het begin niet goed vragen durfde te stellen over de Nederlandse gemeenschap. Dit is later wel goed gekomen, maar ik zou willen dat ik hier toch wat beter over had nagedacht.

Ik had, vooral aan het begin, ook helemaal niet het gevoel dat ik aan het onderzoeken was. Het was geen vakantiegevoel wat ik had, maar ik had het gevoel alsof ik gewoon niks aan het doen was, terwijl ik in mijn hoofd wel met het onderzoek bezig was. De omgeving was mij reeds bekend, dus ik hoefde niet te wennen en het participierend observeren ging bij mij al natuurlijk. Dit moest ik eerst doorkrijgen. Ik had tijdens de voorbereidingen voor mijn onderzoek gehoord dat ‘*being there*’ feitelijk het grootste gedeelte van antropologisch onderzoek beslaat. Dit heb ik aan der lijve ondervonden: ik heb namelijk het meeste geleerd door ‘er te zijn’. Toen ik dit door kreeg, kon ik ook beter in de rol van onderzoeker kruipen. Dit ging na verloop van tijd steeds beter. Daar waar ik eerst nog een beetje verlegen was, kreeg ik steeds meer zelfvertrouwen. Ik was als onderzoeker ook een ander persoon dan dat ik ben als ik gewoon mezelf ben. Ik vroeg dingen aan mensen die ik normaal gesproken nooit zou vragen en stapte makkelijker op mensen die van belang waren voor mijn onderzoek af. Het beste is eigenlijk dat ik over mijn telefoonangst heen moest komen. Normaal gesproken houd ik er absoluut niet van om mensen op te bellen, maar in Tres Arroyos heb ik volgens mij meer mensen opgebeld dan dat ik ooit had gedaan.

Al met al kijk ik met veel plezier terug op het doen van dit onderzoek. Het is een goede, leerzame ervaring geweest die me veel zelfvertrouwen heeft gegeven, vooral voor de toekomst als het gaat om het doen van bijvoorbeeld mijn masteronderzoek. Ik kijk hier nu met andere ogen tegenaan en heb zelfs zin om weer in het veld te zijn. Ook heb ik veel geleerd over mijn eigen achtergrond: ik ben dingen te weten gekomen die ik niet verwacht had en ik heb het idee dat ik nu dichterbij mijn eigen wortels sta. Ik voel me nu meer een ‘Nederlandse Argentijnse’, terwijl ik me voorheen meer een ‘Argentijnse Nederlander’ voelde. Ik mis Tres Arroyos wel een beetje. Wat ik echter niet mis is het uitschrijven van interviews en informele

gesprekken. Dit was wat ik het minst leuke vond aan het doen van veldwerkonderzoek. Ik geloof dat ik de laatste twee interviews uiteindelijk niet eens heb uitgeschreven, omdat ik het steeds weer voor me uit schoof. Dit is echter wel het enige wat ik niet leuk vond. Ik kan verder geen negatieve dingen bedenken. De grote zorgen die ik me aan het begin van vorig jaar maakte over het doen van mijn bacheloronderzoek waren dan ook voor niets geweest: het veldwerken is mij reuze meegevallen.

Mate- drinkend tijdens een gesprek met Mikie Attema

Bijlage 2: Samenvatting in het Spaans (Resumen en Español)

Gloria Holandesa: Identidad étnica holandesa en la colectividad holandesa de Tres Arroyos

Esta tesis se trata sobre la colectividad holandesa en Tres Arroyos. Esta colectividad siempre fue y sigue siendo muy importante en la historia Tresarroyense. La colectividad holandesa tiene su propio colégio: el ‘Colégio Holandés’, su propio hogar de ancianos: ‘El Atardecer’, una cooperativa propia: ‘Alfa’ y una propia Iglesia Reformada. La iglesia desde el principio fue el fundamento de la colectividad holandesa y, entre otras cosas, es la razón de que la colectividad de hoy en día sigue siendo holandesa.

La pregunta central en esta tesis es:

‘¿Cual es la influencia de la Iglesia Reformada sobre la identidad etnica holandesa en la colectividad holandesa de Tres Arroyos?’.

Durante el tiempo hubieron tres olas de migración de holandeses hacia Tres Arroyos.

La primera ola fue a fines del siglo 19. La causa fue la gran pobreza que había en Holanda; es por eso que los gobiernos de Holanda y Argentina daban un pasaje gratuito a la gente que quería migrar desde Holanda hacia Argentina. La primera ola de migración fue la ola mas importante para la colectividad holandesa. Se puede decir que los primeros inmigrantes construyeron la colectividad holandesa y dieron la oportunidad a los migrantes siguientes para extenderla. Y eso es lo que pasó, porque en los años 1924 y 1925 hubo otra ola de migración. Esto fue una reacción contra la primera ola. Mucha gente holandesa conocía gente en tres Arroyos que la estaba pasando bien y querían lo que ellos tenían. La Iglesia Reformada tambien tuvo mucho que ver en esta ola de migración.

La tercera ola fue despues de la segunda guerra mundial. Las primeras dos olas fueron impulsadas por la Iglesia Reformada, la tercera no. Mucha gente se fue de Holanda a buscar un futuro mejor. Tambien muchos miembros del partido NSB que se escaparon de Holanda fueron a parar en Tres Arroyos. Despues de esta no hubieron mas olas de migración.

En la colectividad holandesa de hoy en día la palabra ‘colectividad’ todavia es muy importante. El concepto de colectividad es relativo, se trata de un sentimiento, algo que está en la mente de los miembros. Eso quiere decir que es una realidad social. Tambien quiere decir que la ‘cultura holandesa’ se pone en un pedestal y que la gente forma una noción esensialistica de la cultura holandesa. Ellos son ‘los Holandeses’ y nadie le puede hacer algo.

En este modo se dan derechos y un lugar propio en la sociedad.

El idioma holandés siempre fue muy importante en la colectividad. Pero, por falta de inmigrantes nuevos, ya esta desapareciendo, junto con la endogamia. Eso no quiere decir que la colectividad holandesa no es sólida. Durante el tiempo hubo mucha discriminación y estereotipación contra los Holandeses. Esto hizo que la colectividad se hizo mas sólida y empezó a excluir a los Argentinos. También tiene que ver con la mentalidad calvinista de los Holandeses que, supuestamente, es diferente que la mentalidad católica de los Argentinos. Hoy en día la separación entre los Argentinos y los Holandeses solamente existe en las viejas generaciones.

Lo que sigue siendo importante son las costumbres holandesas. Las costumbres, en muchos grupos de inmigrantes, se usan como mecanismos para hacerse sentir mas 'en casa' en un país nuevo. Lo que pasa es que de esta manera se forman anomalías étnicas. Los Holandeses en Tres Arroyos ya no son más holandeses, pero tampoco son argentinos. Aquí es donde entra la identidad étnica Holando-Argentina.

Al lado de las tradiciones típicas holandesas, la religión Reformada es otra manera de formar esta identidad étnica. Como ya he dicho, la Iglesia Reformada es una de las cosas mas importantes en la colectividad holandesa. Hay gente que dice que si hablan de la colectividad, hablan de la Iglesia Reformada. Hay muchas actividades organizadas por la Iglesia, de esta manera los miembros siguen siendo un grupo sólido y, mas que nada, holandés.

Porque se puede decir que la Iglesia Reformada es solamente para los Holandeses: siempre fue así y todavía no se abre mucho para los Argentinos. La Iglesia Reformada quiere mantener la cultura holandesa. Pero hay otra iglesia reformada en Tres Arroyos que acepta más a los Argentinos: la capilla 'Cristo Vive'. Esta iglesia si es vista como 'menos' que la Iglesia Reformada en Maipú.

Entre los miembros de la Iglesia Reformada hay mucho control social. Todo el mundo conoce a todo el mundo y se controlan entre ellos. Antes los pastores también controlaban a los miembros, pero desde que está el pastor Jordan, esto no pasa mas. Hay miembros que dicen que extrañan los viejos tiempos en cuales la colectividad todavía era realmente holandesa y los pastores se preocupaban por los miembros de la Iglesia. Esto y el hecho que la Iglesia no se abre para los Argentinos hace que la Iglesia está cada vez mas vacía. Es por eso que se puede decir en conclusión que la Iglesia puede hacer dos cosas: puede adaptarse al progreso de la colectividad holandesa o puede morir como un instituto holandés cultivado.

Bijlage 3: Foto's

Alle foto's in deze bijlage zijn van eigen hand.

Typische Nederlandse snuisterijen sieren veel Nederlands Argentijnse huizen

'Monumento a el Inmigrante' in Tres Arroyos: een eerbetoon aan de immigranten die de stad hebben opgebouwd.

De Nederlands- Argentijnse school: 'Colégio Holandés'

Quincho op landgoed 'San Joaquín'. Dit landgoed wordt veel gebruikt voor activiteiten van de Nederlandse gemeenschap en de gereformeerde kerk. Ook komen Nederlandse Argentijnen hier naar hun wortels zoeken, gezien het feit, dat het landgoed voor endoor Nederlandse Argentijnen is.

De belangrijkste plek voor de gereformeerde Nederlandse gemeenschap in Tres Arroyos. De gereformeerde kerk, gelegen aan de straat Maipú 475.

